

L'EMIGRANT

OCTUBRE [11]

CATALA:

El teu Cinema és el
"MIRAFLORES"

Stat. Exhibidora Pirineus

EDUARD AUSENSI

FABRICA DE BOTONS I INSIGNIES MILITARS
Avinguda d' Itàlia, 1848 Telèfon, 45971

ARMENGOL PALMES
PINTURA, DECORACIO

AV. PORTUGAL, 999 — TELEFON, 52477
SANTIAGO

Castellà Granja i Cia.

Huérfanos, 780 — Telèfon 30472

Cigars "Romeo y Julieta"

Xereç "Tío Paco"

Conyac "La Parra de Oro"

PER A MOBLES FINS,

OYONARTE

PER A INSTAL·LACIONS ARTISTIQUES,

OYONARTE

PER A CONSTRUCCIONS DE FUSTA,

OYONARTE

MIQUEL OYONARTE

GIRARDI, 1435 — TELEFON, 47685
SANTIAGO

RESTAURANT DEL CENTRE CATALA

Huérfanos, 1111 — Telèfon 86583

ATES PER CARLES MOLLO

CUINA NETAMENT A LA CATALANA

VINS I LICORS DE PRIMERA QUALITAT

ESPECIALITAT EN BANQUETS

Gnines Companyies m'ofereixen
més garanties i facilitats?....

DECIDIDAMENT

Federació Xilena d'Assegurances

**LA NUMANCIA
LA FEDERAL I
CAUPOLICAN**

Incendis - Marítimes — Transports — Garanties, etc.

VALPARAISO (Gerencia)

Prat, 865 - Casilla 744 - Tel. 5854

SANTIAGO

Huérfanos, 972 - Casilla 1993 - Tel. 89684

Libreria SALVAT
Barcelona-Santiago

Agustinas 1043 — Casilla 2326 — Teléf. 84734
SANTIAGO

El millor assortit de llibres
La millor llibreria

TRANSPORTATION

EMPRESA DE TRANSPORTS

H. BEDWELL i LEONART GERMANS LTDA.

ROSAS 1857

TELEFON 62483

LLIBRERIA SENECA

LLIBRES — REVISTES — FIGURINS — LITERATURA — CIENCIES — ART — TECNICA

L'assortit més complet i el millor servei de novetats de les principals editorials nacionals
i estrangeres.

HUERFANOS, 836

— CASILLA, 13171

— TELEFON, 33698

Assegurances

VIDA I INCENDIS

BARTOMEU SOLER I URGELL

HUERFANOS, 1055 - INTERIOR, 336 - OF. 204-8

TELEFONS, 62442 - 83151 - 74838

Forn i Pastisseria

Montserrat

d'ANDREU PLA

ENSAIMADES, COQUES I TORTELLS A
L'ESTIL DE LA NOSTRA TERRA.

ELS PRODUCTES D'AQUESTA CASA SON
GARANTIA DE QUALITAT I D'HIGIENE

ES REPARTEIX A DOMICILI

Puente, 825 — Santiago — Telèfon, 60147

Tallers Hispània

INSTAL·LACIONS

MOBLES

DECORACIO

FUSTERIA D'OBRES

TALLERS I OFICINES:

RUIZ TAGLE 1249

FABRICA DE NINES

de BADOLMA i Cia

BLANCO ENCALADA, 2565 — TELEFON, 90434

ASSORTITS ESPECIALS PER A REGALS DE
NADAL, CONVENIENTS A SINDICATS,
INSTITUCIONS, FUNDOS, ETC.

VENDES AL MAJOR I DETALL

FORN
"LA BARCELONESA"
DE RAMON BELLA M.

Els seus forns a vapor donen al pa una cocció perfecta.
La nostra especialitat són els xocosos, el pa de llet
i el de motlle.

REPARTIM UNICAMENT A PARTICULARS

AVINGUDA CONDELL 1654 · Telèfon 40568

Publicitat

L'EMIGRANT

OCTUBRE DEL 1945

PER A LES REABILITACIONS
COMPTEN, SOLAMENT, LES
RECTIFICACIONS DE
CONDUCTA

ANY I

DOLÇA CATALUNYA, P ATRIA DEL MEU COR...

Nº 11

Portantveu de "Solidaritat Catalana"

Editor: Agrupació Democràtica Catalana.

Redactors: Amichatis, Josep Ma. Xicota, Joan Manresa, Josep Ma. Casasses, Josep Ma. Imbert, Josep Torre de Mer i Santiago Meléndez.

Dibuixants: Roser Bru, Amichatis-Montero i Eduard Caces.

PREUS:

Subscripció a Xile \$ 100 l'any

Exemplar \$ 10

Per a altres països: Preus convencionals

Direcció postal: CLASIFICADOR 578 — SANTIAGO

NOTA.—Els articles signats, de caire polític o polèmic, són publicats sota l'exclusiva responsabilitat de llurs autors. Els articles no signats i les notes, ho són per compte de l'Entitat Editora.

SUMARI

Portada, per Roser Bru. — D'actualitat. — Editorial. — Solidaritat Catalana, Miquel Santaló ens escriu. Una lletra d'Humbert Torres. — Lisboa, per Santiago Meléndez. — Serveis de la Catalunya Autònoma. Assistència Social i Sanitat, pel Dr. Miquel S. Cunillera i Rius. — Mallorca. — Novella de Pere Mas i Perera. L'alliberament de Mossèn Malaquies, (fragment del capítol V). — Octubre de Gloria i de Dolor, per I. M. J. — El Parque Colón, per Angels S. Crespo. — Ruta D'exili. Divagacions i Realitats, per Joan Manresa. — Centre Català. Homenatge a Lluís Companys. — Noticiari.

D'ACTUALITAT

SI EL QUE compta, per damunt de tot, són els principis, heu-vos ací alguns dels punts bàsics d'Esquerra Republicana de Catalunya, organització política de la nostra terra que ha assolit, en totes les consultes populars lliures, la majoria de sufragis:

"El Partit declara inviolable: El dret a la vida, a la lliure emissió i difusió del pensament, a la lliure expressió de la consciència i exercici del culte, a l'ensenyament primari gratuït i obligatori. La llibertat de treball i el dret als seus fruits. La llibertat de locomoció i elecció de domicili. La inviolabilitat del domicili i de la correspondència. El dret de petició, reunió, associació, manifestació i vaga. La igualtat davant la llei. El dret d'homes i dones majors de vint anys a ésser electors i elegibles.

El Partit considera indispensable: El reconeixement de la voluntat popular com única font de dret i origen del poder. La divisió de Poders en legislatiu, executiu i judicial, sobirans, independents i responsables. L'autonomia dels municipis i de les comarques.

El Partit estima d'indiscutible evidència la personalitat nacional de Catalunya amb el dret, consegüent, a regir-se a sí mateixa. Considera, també, convenient, pels supremes interessos de la fraternitat universal, la federació de Catalunya amb els altres pobles".

L'examen més imparcial d'aquests principis demostra que, avui i en tot moment, són de plena actualitat, i que, per tant, les invocacions gratuïtes a una pretesa caducitat dels vells partits no tenen cap justificació normal, ateses les circumstàncies i les exigències de l'hora. Són, pel contrari — i les notícies que ens arriben de Catalunya ens ho confirmen palpablement — la base de la nostra política nacional, i l'instrument més sòlid per a orientar-la i per a realitzar-la. El futur és d'ells. I els certificats de defunció hauran d'estendre's, en darrer terme, a nom dels qui ara pretenen atorgar-los.

UNA sensació de descoratjament, i àdhuc d'un cert pessimisme, és potser la primera impressió que produeix la situació actual del problema plantejat per la restauració de la legalitat republicana a Catalunya i a Espanya. Les coses, en efecte — i especialment en el que es refereix al camp dels republicans — semblen trobar-se en un punt

d'espera que contrasta, certament, amb les actives gestions i progressos realitzats durant els mesos anteriors.

Cal, però, no deixar-se dominar per aquella primera manifestació pessimista, que — en infondre'ns el virus de l'escepticisme i en disminuir la intensitat dels nostres esforços — seria, en realitat, el pitjor dels nostres enemics. Per a evitar-ho, res no serà millor que entrar a fons a l'examen d'aquest problema.

Franco i la seva "camarilla" — personal i d'interessos — volen perpetuar-se en el poder, és evident; però ja han comprès que això no ho aconseguiran, de cap manera, si pretenen mantenir en una forma invariable l'estructuració, les posicions i els procediments que han caracteritzat el règim feixista espanyol, des del seu inici i a través dels anys de la guerra mundial. El repudi internacional a aquest règim — per bé que no ha arribat, amb caràcter general, a l'adopció de la mesura més efectiva, representada pel trencament de relacions diplomàtiques i comercials — s'ha manifestat prou clarament per a imposar a Franco una modificació en les seves posicions.

Es per això que — sobretot amb miras a l'exterior — Franco ha fet públiques, amb gran propaganda, una sèrie de mesures que voldria que li fossin computades com a una prova de la democratització del seu govern: disminució de la influència falangista en l'exercici de les funcions estatals, promulgació del ridícol "Fuero de los españoles", aixecament de la censura de premsa i postal, alliberament fraccionari de presos polítics i anunci d'amnistia, prometença d'eleccions, etc. Però, està clar, com que cap d'aquestes mesures no ofereix, ni des d'un punt de vista purament teòric, les característiques d'una actitud seriosa i sincera, i molt, però molt menys encara no té tal aspecte en tot el que es refereix a la seva aplicació pràctica, Franco no ha vist reforçada, ni en el més mínim, en l'ordre internacional, la seva posició, que ja és tan poc estable en l'ordre intern.

Això explica que el mateix Franco — encara que de mala gana i fortament pressionat per molts dels elements que quan els hi convingué, es conjuminaren per tal d'enlairar-lo — estigui disposat, en principi, a descendir del seu lloc de cap d'Estat i a admetre la restauració de la monarquia a Espanya, a condició, però, que el nou rei accepti íntegrament i sense escarafalls l'herència del feixisme espanyol i patrocini i permeti, en la vida de l'Estat, el predomini de les forces i de les idees que fins ara han usdefruït el "movimiento salvador" nacional-falangista. O sigui, dit amb altres paraules,

Franco es conformaria en cedir el primer lloc de representació mentre hom li assegurí el primer lloc en el veritable exercici del poder. Aquesta i no cap altra és la significació de les anades i vingudes que, des de ja fa temps, han anat realitzant, successivament, els ducs d'Alba, Mateus i Oriols.

Tanmateix, en aquesta direcció tampoc Franco no ha avençat ni un pas. Les excursions fetes en recerca d'algun pretendent a la corona, anant per les branques colaterals i àdhuc les bordes del frondós arbre borbònic, ningú no les ha considerat d'una manera seriosa. I l'infant Don Joan, el fill d'Alfons XIIIè, l'únic pretendent que aconseguiria potser polaritzar els diversos elements monàrquics de més pes a la vida espanyola, no sembla gens disposat a llençar-se a l'aventura, a base de seguir els camins i subjectar-se a les condicions que Franco li assenyala.

Es de remarcar, en la posició del pretendent Don Joan, que aquest no tan sols no demostra tenir cap interès en el joc que Franco voldria fer-li fer, sinó que sembla també rebutjar decididament tot altre camí que el portés a ocupar el tron a conseqüència d'un cop de força semblant al que, a Sagunt, determinà la restauració borbònica en la persona del seu avi. Aquesta actitud del pretendent no és motivada per una gran devoció seva vers els ideals liberals i democràtics — no oblidem que, en començar la rebelió feixista, oferí la seva espasa a Franco —, sinó perquè sap que els sentiments monàrquics estan molt poc arrelats a les terres hispàniques i tem — amb molta raó — que si ara acceptés, sense gaires escrúpols, una corona obtinguda per un acte de violència, no passaria molt temps sense que li fos arrabassada d'una manera també violent, i llavors, a ben segur, el poble, escarmentat, no li tindria els miraments que, fa uns anys, es tingueren amb el seu pare.

Els precedents factors negatius amb referència a la perpetuació del règim franquista o a una restauració monàrquica podem computar-los com a favorables a la posició republicana. Altrament, la causa de la República compta també amb un nombre considerable i valuós de circumstàncies que l'afavoreixen. Examinem-les.

En primer terme, la unanimitat assolida per totes les forces polítiques republicanes en acatar i recolzar el Govern de la República presidit pel senyor Giral, i la connexió del Govern amb els elements de la resistència a l'interior de les terres peninsulars, evidenciada en integrar-se al Ministeri el dirigent de la Confederació Nacional del Treball, senyor Josep Leiva, que uns quants dies enrera encara actuava a Espanya. I és d'esperar que aquesta unió dels demòcrates i republicans de tots els pobles hispànics, al voltant de la Presidència i del Govern de la República, es ratificarà d'una manera solemne i transcendent, en celebrar-se a la ciutat de Mèxic, el dia 7 del proper novembre, la reunió de Corts que havia de tenir lloc el 12 d'aquest mes, la qual precisament fou ajornada amb el desig que poguessin intervenir-hi els diversos diputats que residien als països d'Europa.

Prestigiades totes les Institucions republicanes després d'aquesta sessió de Corts, sembla que existeix ja l'acord que el Govern es traslladi a França per tal d'impulsar i dirigir la lluita contra el franquisme i la tasca de recuperació de la República, i podem creure que el govern francès que es constituirà a base de les forces polítiques que han triomfat a les eleccions que acaben de celebrar-se, es mostrarà completament disposat a afavorir la nostra causa.

Internacionalment és més fort cada vegada el moviment

SOLIDARITAT CATALANA

Miquel Santaló ens escriu

L'Agrupació Democràtica Catalana ha rebut una amable lletra del senyor Santaló, en resposta a la salutació que li adreçà amb motiu d'haver estat designat Ministre de la República. Diu, entre altres coses interessants, el senyor Santaló:

"Estimo com cal la vostra felicitació, si bé he de dir-vos que he entrat a formar part del Govern amb moltes reserves, i vencent la resistència natural davant la pertorbació que això produeix en la vida que m'havia ordenat ací. Em dono compte que els moments són prou delicats i que poden produir-se fets de transcendència perquè ningú no defugi el que el destí li assenyala.

Sortosament, el Govern ha rebut proves de forta simpatia per part de diferents països, encara que fins avui no l'hagi reconegut oficialment més que Mèxic, Guatemala, Panamà, i, d'un moment a l'altre, s'espera el complement de la decisió de Bolívia.

En la propera reunió de les Corts probablement s'afrontarà l'ampliació de la base del Govern, i aquest prendrà en tots els ordres un ritme més accelerat, sobretot si la seva actuació pot desenvolupar-se des de França, i amb un contacte més directe amb els nuclis que treballen a l'altra banda del Pireneu. En la declaració política que es llegirà a les Corts, es farà al·lusió concreta als problemes autonòmics, i més endavant correspondrà a nosaltres demostrar fins on som capaços de procedir, amb audàcia i enteniment, per a millorar la nostra sort.

Ací amb prou feines s'ha comentat la formació del Govern de Catalunya, acatant la decisió del President, i espe-

rant les raons que l'han mogut a donar-li la forma i composició coneguda".

Una lletra d'Humbert Torres

Humbert Torres

HA ARRIBAT a les nostres mans una lletra, interessantíssima des de tots els punts de vista, que Humbert Torres escriu a un bon amic nostre. Tenim el plaer de reproduir-ne alguns dels paràgrafs més importants:

"Fins el nostre Congrés de Tolosa —un èxit gros de gent, i de fervor, d'unitat i de seriositat— hi havia el problema Pi. Ja està completament resolt, i ja deveu saber que el nostre amic abandonà la posició reversionista anterior i accepta del tot, sense reserves, el punt de vista que nosaltres, hem sustentat des del primer moment, o sigui el de re-

torn pur i simple a la legalitat existent abans de la sublevació de Franco. Sosteniem aqueix punt de vista Terradellas, Rovira, Gassol, Tauler, Sauret, Barrera, Guinart, Viadiu, Companys, Fontbernat i jo, així com els diputats a Madrid Nogués, Gené i Puig Pujades. De bon començament es mostraren partidaris de la primera posició Pi, Mora, Batestini, Arnau C. i Blasi. Com que els dos darrers assistiren al Con-

d'opinió favorable a la República espanyola. A part de Mèxic, la U. R. S. S. i Xina, que mai no han mantingut relacions diplomàtiques amb Franco; de Guatemala, Panamà i Bolívia, que les han trencades en els darrers temps; del govern de Venezuela, sorgit de la darrera revolució, que no li interessa establir-ne; de la gran majoria dels governs de les diverses Nacions alliberades a Europa, que tampoc no les han establert encara; són nombrosos els països americans, com l'Uruguai, Perú, Equador, Cuba, Costa Rica, etc., en els quals els respectius Parlaments han adoptat, per unanimitat o una gran majoria, l'acord de demanar a llurs governs el trencament de relacions diplomàtiques amb el règim franquista, i si no han estat ateses fins ara aquestes indicacions ha obeït a la pràctica, tan americana, de que actituds semblants siguin preses d'una manera conjunta.

Es probable que una de les conseqüències més immediates de la reunió de les Corts republicanes a Mèxic sigui l'increment de la pressió que hom exerceix sobre Estats Units per tal que patrocini aquesta acció conjunta dels països americans enfront del govern franquista, que aniria aparellada, segurament, amb l'adopció de la mateixa conducta per part d'Anglaterra i França.

Es lògic pensar que — tal com estan les coses en el món internacional — l'obstacle més fort a un rapidíssim triomf de la causa republicana es troba en la preocupació general a les esferes governamentals, derivada dels desacords que s'han manifestat entre la U. R. S. S. per un costat i Anglaterra i els EE. UU. per l'altre, en la darrera Conferència de Cancellers celebrada a Londres, però hem de creure que aquesta situació serà superada, pel bé nostre i de tota la humanitat.

Si resumim, doncs, les observacions que hem anat fent, podem treure'n la conseqüència que, en realitat, res no justifica que ens deixéssim dominar pel pessimisme, ja que la gran majoria dels factors afavoreixen la restauració de la legalitat republicana a Catalunya i a Espanya. Cal, això sí, per part nostra, una actuació perseverant i assenyada que, a la justícia ja reconeguda de les nostres reivindicacions, hi afegixi la convicció internacional de que constituïm un moviment coordinat, ben dirigit i responsable, i la garantia de que la nostra és la veritable solució a un dels problemes més angoixosos que té plantejats l'Europa tan trasbalsada. I donar temps al temps, sense neguits inútils ni defallences, doncs "amb temps i palla maduren les nespres".

grés de Tolosa hagueren de subscriure la declaració política, inspirada en el nostre punt de vista.

Jo respecto, com a liberal que sóc, totes les opinions. No dubto gens de la sinceritat i del desinterès amb que són sustentades les que discrepen de la meva, i a uns i a altres tinc igualment per amics. Això no priva que no jutgi descertada la posició superabista, que és una aspiració romàntica que trobarà sempre un eco en alguns esperits. Posició inoperant, però, destinada al fracàs més absolut. Com arribar-hi a aqueix ideal? No cal comptar amb una col·laboració internacional, per raons que salten a la vista. Ni somniar que una guerra Espanya-Catalunya donés un altre resultat que un nou i definitiu fracàs, una reculada en relació a l'Estatut, i mort i ruïna. El problema nostre no té altra sortida que una entesa amb Espanya, que és el camí seguit per Macià, Companys, el mateix Pi (ministre espanyol), i l'Esquerra, col·laborant parlamentàriament.

Dir, com es digué en una carta famosa, que Catalunya considerava depassat l'Estatut i el denunciava, era caminar cap al caos. Aleshores, també els espanyols podien desdir-se del tracte i denunciar l'Estatut. Després, si els nacionalistes catalans denunciaven el pacte sobre el pretext d'insuficient, també els socialistes, i les sindicals podien demandar la Constitució per no satisfer les seves aspiracions. Breu: que s'iniciava de nou l'etapa del cop de puny, de les empentes, de l'esterilitat. D'haver seguit aqueix camí, estigüeu segurs que deixàriem els ossos a l'exili.

Com que tot això pesa tant, quan en Pi vingué a Tolosa, home de raó com és, ayiat ho vegé clarament, en conversa íntima entre tres o quatre persones. I ara, els amics que el seguien haurien d'imitar-lo, deixant-se de viure a la lluna i disposant-se a una política constructiva.

Jo sé les dificultats i les decepcions que comportarà una política d'entesa amb Espanya, per a anar avençant en el camí de les nostres aspiracions nacionalistes. Caldrà una gran abnegació en certs moments. Però no veig altra cosa possible. A més, qui és qualsevol senyor, o noi, seriós, per a denunciar com a insuficient un Codi polític com l'Estatut, que ha plebiscitat Catalunya? Un demòcrata no pot fer això. Com se sap que Catalunya, ara, vol seguir el camí de la separació? I si volgués, per quins mitjans que no fossin els de la violència! Crec que després de nou anys de guerra ja en tenim prou.

El nostre punt de vista és unànimement acceptat per l'Esquerra a Catalunya. Hi ha una plena compenetració

ESCOLTEU

TOTS ELS DIUMENGES
de 1,30 a les 2 de la tarda
"PER CATALUNYA"

Audició de "SOLIDARITAT CATALANA"

Radio "La Americana" C. B. 130 i C. E. 960 (ona curta)

Freqüència de 9660 Kc. Banda de 31 mt. Logitud d'ona 31,25 mt.

entre ací i allà. És més, tots els altres partits catalans sense excepció se l'han fet seu, menys la Lliga, que té veleitats monàrquiques, per por de les convulsions socials. Passa una hora de prestigi per a l'Esquerra, com poques vegades l'havia tingut, i tots els sectors catalans i espanyols ho reconeixen. Fins els bascos ho han trobat, venint a la nostra posició. Ja veieu que Aguirre ha vingut a arranjar les coses espanyoles!

Situem-nos tots, amics, en la posició espiritual del 18 de juliol del 1936. Les vostres discrepàncies posteriors són una neurosi de l'exili. S'acabarà, i amb ell els mals que li són propis. I cal que hi hagi entre nosaltres un esperit d'emulació en el camí de la comprensió i de la germanor. Catalunya necessita una Esquerra forta. Ella serà el nucli cristal·litzador de totes les forces, i seria una gran responsabilitat no ajudar a enfortir-la. A Catalunya es confia en ella, i no podem decepcionar. I prou.

No us parlo del calvari que hem passat. Hem sofert molt, però ja és un record. Ja tindrem ocasió de fer-ho amb calma.

Repeteixo que, pel vostre conducte, saludo tots els amics, pregant-los de nou que facin tot el possible perquè no hi hagi més que una Esquerra. Del contrari, no n'hi hauria cap".

L'ORGANITZACIO D'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA A FRANÇA

Per tal d'enquadrar tots els afiliats, dispersos pels diferents departaments de França, i posar-los en contacte amb l'organisme Central del Partit, del qual n'és Secretari general Josep Terradellas, s'han constituït els Consells Departamentals d'Esquerra Republicana de Catalunya.

El del departament del Sena (París) està integrat per Joaquim Termes, que el presideix. Per Quero, Tauler, Rebull, Quintana, Valls i Ramonet.

Del de la Gironda i Sud-oest n'és Secretari general Alexandre Manyà.

Esperem anar rebent noves més àmplies d'aquest i altres interessants aspectes de les activitats dels nostres amics.

COMITE D'ENLLAÇ ENTRE ELS AGRUPAMENTS CATALANS

Als pocs dies d'haver estat publicada la notícia de la constitució del Govern Català a l'exili, el "Front Nacional Català de Lluita" adreçà una comunicació a les altres entitats que agrupen els catalans residents a Xile, suggerint-les-hi la conveniència de constituir una comissió integrada per un nombre igual de representants de totes elles, la qual, sota el patrocini i direcció del Centre Català, fos encarregada d'organitzar i realitzar d'una manera conjunta totes les campanyes d'ajut, commemoracions patriòtiques i demés actes de recolzament, al Govern de Catalunya i defensa dels nostres drets nacionals, que hom cregués necessaris.

Aquesta idea que ve a coincidir amb aspiracions que tots hem formulat en diversos moments, però sense haver pogut assolir-les, rebé ara el millor assentiment, i en conseqüència els Presidents del "Front Nacional Català de Lluita", "Solidaritat Catalana" i "Agrupació Patriòtica Catalana" foren rebuts fa poc pel Directori del Centre Català, al qual exposaren els esmentats projectes.

El Directori ha acceptat aquest suggeriment i ha designat els senyors Enric Casagran i Josep Muxí per tal que, en nom i representació del Centre Català, integrin la comissió que ha de constituir-se.

LISBOA

Per SANTIAGO MELENDEZ

O Coimbra, o Coimbra
Que fazes d'os estudantes
vao pra la, ums angosinhos
boltão de la ums farsantes.

(Cantiga popular)

FINALITZAVEM l'anterior article amb el record d'una visita feta a Barcelona per un grup d'estudiants portuguesos, amb la consegüent estela de destroces entre els ingenus cors de les noies maques i lletges de casa nostra.

A Portugal, malgrat que ja els coneixen la flaca, els estralls no són menys importants. Especialment a Coimbra, on hi ha la cèlebre universitat seminari dels futurs homes de lleis. Vegeu, si més no, la cantiga amb la qual encapçalem aquestes notes. Llegiu-la bé, si us plau, i no us serà difícil copsar-ne la ironia amb que el poble, des de temps immemorials, posa de relleu la poca confiança que li mereixen aquells batxillers, angelets farsants en el camp amorós mentre estudien i més farsants — ai las! — encara, quan abandonen definitivament les salzaredes seculares de les riberes del riu Lamego amb el títol sota l'aixella, disposats a picar plets en llurs ciutats nadiues. "Vox populi vox Deo", i malgrat que hom no tingui cap predisposició en contra dels advocats, cal acceptar com a fonamentada la cantiga popular que els portuguesos s'han anat transmetent de generació en generació.

La trajectòria que segueixen els advocats a Portugal, una vegada llençats a la lluita per la vida, és més o menys la d'arreu del món. Els menys aconsegueixen obrir-se camí i la resta passa a engruixir els rengles polítics, periodístics o intel·lectuals.

La palestra política, en els temps dels quals jo us parlo, era la que n'absorbia més. Era la febre que els consumia immisericordiosament portant-los d'una manera esbojarrada des de la lluita polèmica, des d'aquells fantàstics diaris "O Mundo", "O Seculo", "Diario de Noticias" o el "Diario de Lisboa", fins a la lluita a camp i pit obert per a guanyar-se el dret al títol de "revolucionario civil", que era una premissa ineludible per tal d'aconseguir un empleu en un ministeri quan els seus líders triomfaven, sempre que una bala dreturera no els frenés en sec, modificant-los el rumb i adreçant-los, erts com un pal, al cementiri de l'Alto de São João.

En el camp intel·lectual, Lisboa era el cap de partit de tot el país. El mateix en poesia, música i literatura, que en pintura i escultura. Calia només donar un tomb per aquella rua Garrott fins la praça Camoens, passant pel Chiado, de dotze a una de la tarda o de les set del capvespre fins clarejar l'alba, per aquells cafès o restaurants dels volts de la plaça do "Rocio", anomenats "Café dos restauradores", "A chave d'ouro", "O Lião d'ouro", etc., per a copsar la realitat d'aquest fet.

Una de les taules del políptic de Nuno Gonçalves, que es conserva al Museu anomenat "Janelas Verdes" (Finestres verdes)

Com que l'ambient era reduït i bon xic aliè, es contrastava encara més la fervorosa obstinació d'aquells damnats i inexauribles bevedors de cafè.

Entre les famílies de ranci llinatge n'hi havia que servaven com la més preuada herència la tradició intel·lectual. Eren, entre altres "fidalgos" de nom i de fets, els Rey Colaço, l'exponent dels quals era llavors la gran poetessa Dona Branca de Gonça Rey Colaço; el Comte de Sabugosa, poeta eminent i historiador.

Els Bordalo Pinheiro foren una altra família que enriquí i prestigià internacionalment les arts i les lletres portugueses. Columbano Bordalo Pinheiro és una glòria de la pintura portuguesa.

La noblesa de la família Bordalo no era per cert de la de sang blava. Ho era, això sí, del cervell. El seu pare fou metge de l'Emperador Dom Miquel del Brasil i si bé no deixà un llegat de títols i menys encara de nombrosos cabals.

deixà darrera d'ell una plèiade de fills cultes. Columbano, doncs arreu se'l coneixia així, vegetà fins els trenta-un anys a Lisboa. Transcorria l'any 1881, i Columbano aixedà el vol, a la fi, cap a París, i al poc temps exposà al Saló el seu quadre "Soirée d'amateurs", avui al Museu d'Art Contemporani de Lisboa, que li valgué les millors crítiques de part d'Henri Rochefort i Louis Fourcaud. Aquest darrer el plaçava molt a prop de l'idol anglès d'aquells temps Sargent. Obtingué, com és natural, crítiques adverses, però el cas és que assoli destacar-se, cosa ben difícil per cert, al centre de l'art, per un nou arribat.

Retornat a Lisboa, el seu art revolucionari (?) remogué l'ambient, esverant els panxacontents de l'època. Vivia penosament, doncs no volgué mai cedir un graó a la vulgaritat de fi de segle. Retratà només personalitats d'alta categoria intel·lectual. El gran actor João da Rosa, el Viscomte de Sacavera, l'actor Eduardo Braiào, l'escultor Teixeira Gomes, en fi, tots els elements d' "élite" del seu moment.

Lluitador incansable, aconseguí a la fi atraure's els elements joves, dels quals arribà a ésser el guia indiscutit, a principis d'aquest segle. L'any 1903 fou distinguit pel Govern amb el nomenament de professor de l'Acadèmia, que sublevà com era natural a crítics i demés patums. L'any 1911 fou nomenat Director del Museu d'Art Contemporani, del qual en fou el veritable animador. Durant la seva gestió assolí agrupar una selecció escollidíssima de mestres portuguesos i estrangers, especialment francesos.

Una de les glòries de Columbano és el descobriment del fantàstic políptic del mestre portugués Nuno Gonçalves. La troballa la féu el seu amic i col·lega Joaquim de Vasconcellos, però fou Columbano qui l'arrencà de mans del capitol de São Vicente de Sê, el qual l'havia entregat als pintors de paret que renovaven l'església per fer posts de bastida. Amb l'erudit Jose de Figueiredo les estudiaren a fons i decidiren donar-les a restaurar a l'eminent mestre Luciano Freire, el qual pogué comprovar que, des del segle XVIIè., aquelles meravelles havien sofert innombrables envernissades amb material del més ordinari i innoble, fins ésser utilitzades sense mirament com plafons per a una altra pintura d'assumptes religiosos al gust del rector de torn. Afortunadament les capes de groller vernís servirem de protecció, i la perícia del mestre Freire pogué donar nova vida a aquelles meravelloses composicions que, vers l'any 1458 - 1462 pintà Nuno Gonçalves, per encàrrec del rei Alfons Vè., en commemoració de la presa d'El Ksar Es Seghir.

Si Columbano no pogués comptar amb altres i molt importants glòries, el rescat d'aquest formós políptic seria suficient per a guanyar-li el major respecte dels entesos i profans de Portugal i d'arreu del món.

* * *

Infinitat de vegades he sentit parlar amb to mofeta de la petulància dels portuguesos. Jo que he viscut bastant entre ells i que per tant he tingut ocasió de comparar-los amb els espanyols i fins amb nosaltres mateixos, puc dir que no hi ha tal petulància. Hi ha tan sols un gran, un enorme amor a les coses de casa i ha a més, i per damunt de tot, un motiu del qual nosaltres, els catalans, en fem ús constant amb tota la raó i orgull.

Portugal, com a resultat del desastre d'Alcacer-Kebir, l'any 1578, que li costà la desaparició total del seu exèrcit amb el rei Dom Sebastião al davant, es vegé envaït per les

hosts espanyoles i desaparegué com a nació, essent traslladada la seva capital a Madrid — d'aquests tràills nosaltres en sabem quelcom; no és cert?—. Aquesta dolorosa aneixió portà com a seguici el transplantament, entre altres, d'homes tan eminents com l'escultor Manuel Pereira, d'orfebres delicadíssims com el pare del pintor Claudi Coelho i dels pares de Velázquez i Valdés Leal.

Vegeu, doncs, com per un desgraciat fet històric, Espanya es pot envanir avui de posseir entre els seus grans mestres, a Velázquez, Valdés Leal i Claudi Coelho. Aquest, no obstant, ja es trobava a Madrid des de l'any 1557, on exercia de pintor de la Cort i és considerat com el fundador de l'anomenada "escola de Madrid".

Dibuix a tinta d'Almada Negreiros, un dels valors d'avançada de la pintura portuguesa

He remarcat solament aquests noms que són els que jo conec professionalment. D'altres n'hi ha en rams diversos, el cognom dels quals ens delata el seu origen portugués.

Fins 1640, Portugal no aconseguí deslliurar-se del jou espanyol i és aquest un fet que els portuguesos (almenys els que jo he tractat) ens agraeixen als catalans. La nostra guerra amb Felip IV (la dels Segadors) els donà ocasió per a derrotar els opressors i iniciar el ressorgiment de Portugal. Felip IV hagué d'escollir entre el petit triangle del territori català lllindant amb França i una gran franja de terra portuguesa, base de les glòries rutes de l'Oceà i optà per abandonar aquesta, per tal de poder esclavitzar-nos a nosaltres.

* * *

Lisboa, com he dit, condensa tot el moviment i les inquietuds de la nació.

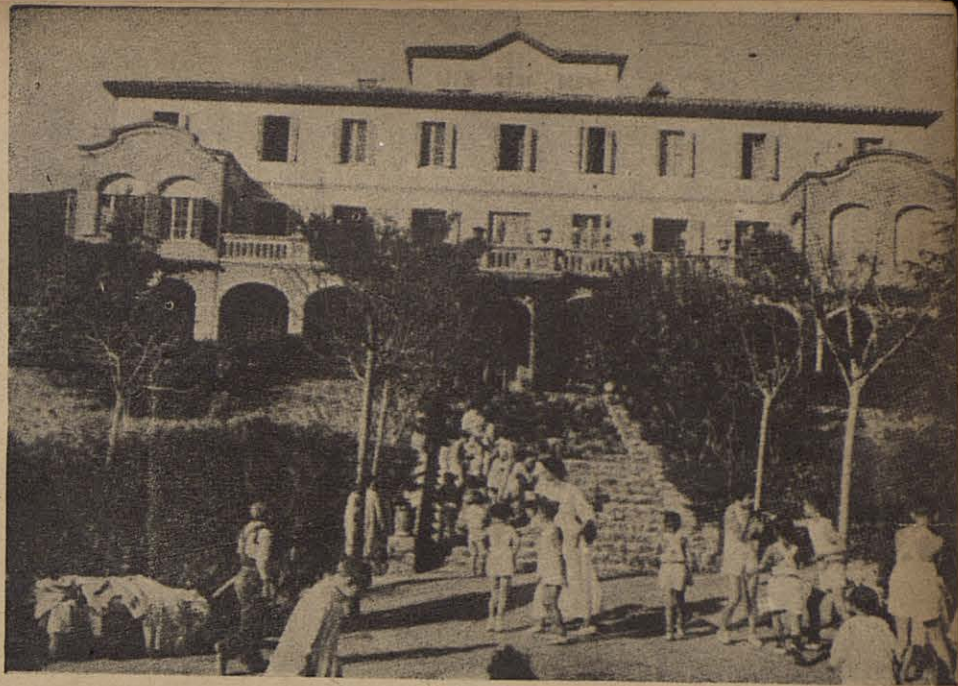
En el món de la pintura, que és sempre el meu, es produïa en els meus temps un reviscolament notable. La joventut treballava amb entusiasme de cara a París. Madrid no comptava per res en aquest estadi. Era molt corrent

Assistència Social i Sanitat

Pel Dr. MIQUEL S. CUNILLERA RIUS

DELS pocs serveis que l'Estat Republicà traspassava totalment al Govern Català, d'acord amb la Constitució del 1931 i l'Estatut Exterior de Catalunya, els de la Sanitat i Assistència Social eren possiblement els més complets. Hem de creure, i les actuacions posteriors ho demostraren, que segurament fou així degut a la poca importància que l'Estat espanyol havia concedit sempre a aquells serveis.

Després de la lluita del 1914-18, amb tota la tragèdia de la post-guerra, era Espanya una de les poques nacions, per no dir la única, en la qual aquells serveis no estaven encarregats a un Ministeri especial. Tanta era, efectivament, la importància que arreu s'hi donava, i no era pas aquell Ministeri dels de menys categoria. En canvi, a Espanya,

des de temps immemorial, la Sanitat no tenia altra jerarquia que una esquifida Direcció General, que depenia del Ministeri de Governació, i no existia tampoc un gran interès en ocupar aquell lloc, que era considerat de molt poca importància. L'Assistència, que seguia amb l'arcaica designació de Beneficència Pública, tenia una altra Direcció General al mateix Ministeri, i els seus fons gairebé sempre servien únicament per a omplir les arques secretes del propi ministre o dels governadors civils, que en disposaven a caprici amb finalitats no poques vegades electorals.

No cal dir que, amb tot i comptar amb algun que altre funcionari més o menys ben pagat, però amb un treball podríem dir nul, aquests serveis eren completament desconeguts pel poble, i la seva transcendència hem de creure que era fins i tot ignorada pels propis Governos i polítics de Madrid.

topar-se amb elements que coneixien recó per recó la Ciutat llum i ignoraven en absolut l'existència de l'art museístic que es fabricava a la Porta del Sol i contorns.

Els Borrades, Soares i Almada Negreiros, per exemple, junt amb el Stuart Corvalloes eren elements que portaven una forta injecció de rejuveniment a la pintura portuguesa

Estudi d'Antoni Carneiro. Aquest pintor, encara que de la vella guàrdia, fou un dels precursors, amb personalitat destacadíssima.

des de París, via Hendaya directament a Lisboa, sense fer escala a Madrid. Fins els vells, com en Carneiro i Columbano, produïen un art d'una sentor francesa marcadíssima. El fenomen immediat fou semblant, més ben dit igual que l'experimentat a casa nostra amb l'aportació de Cases, Russinyol, Mas i Fontdevila, Vaireda, Meifren, pel vells diguem-ne, i Canals, Nonell, Sunyer, Carles Serra, Sisquella, Manolo, Camps-Ribera, Rebull, etc.

¿Es que es pot dir que la pintura o l'escultura de cap d'aquests artistes nostres no ha esdevingut a la fi purament i netament catalana?

No sé si els trasbalsos polítics soferts després per Portugal, han modificat el camí que aquell grup d'artistes lisboetes havia emprès. Em temo que quelcom de semblant haurà esdevingut perquè ja sabem el pa que s'hi dona en aquesta mena de règims en tots els aspectes i especialment en el clos de les arts. Malgrat tot, cal esperar que a la fi les coses tornaran, encara que amb retard, al seu camí natural.

Lisboa, la ciutat viva i lluminosa, tornarà la vida i la llum als cors dels homes de bona i forta voluntat. El "Rocio" deixarà d'ésser escenari de desfilades fredes, i reprendrà el ritme intès i xiroi d'aquells gloriosos temps, i Lisboa aixecarà novament l'estendard ideal que l'endomassà des del Terreiro do Paço a Campolide i des del Tejo al Bairro da Estrelha amb la seva eterna llegenda:

Quem não conhece Lisboa
não conhece coisa boa.

Fou amb aquest panorama que la Constitució i l'Estatut es mostraren generosos amb l'administració autonòmica, i no hi faltà qui, preveient que només Catalunya i Bascònia serien cridades a regir-se autonòmicament, i coneixent la prosperitat d' ambdós pobles i llur manca d'habitants pobres a qui assistir, digué que el que interessava al Govern era treure's el pes del damunt i enviar-nos tots els seus indigents a que els atenguéssim nosaltres, amb l'escusa de la seva generositat.

Calia a més tenir en compte que, sobretot a Catalunya, les estadístiques demostraven que un 90% almenys dels atesos pels serveis de Beneficència eren procedents d'altres llocs d'Espanya, i que hi hagué veritables focus epidèmics de malalties desconegudes a Catalunya, portades per emigracions massives, com esdevingué amb el focus tracomatós de L'Hospitalet, Sants i La Bordeta, principalment iniciat quan es realitzaren les obres del "Metro" i augmentat durant la dictadura de Primo de Rivera, amb les obres de l'Exposició del 1929, que portaren grans contingents d'obriers d'Almeria, Múrcia i Màlaga, sense cap control sanitari, malgrat que el tracoma és endèmic a aquelles províncies espanyoles.

I també és de remarcar que els serveis tenien unes dotacions mínimes i uns pressupostos esquistats, que eren absorbits quasi exclusivament pels sous dels funcionaris, sense que la seva tasca es vegés per enlloc.

Aquest era el trist panorama a base del qual ens eren traspassats íntegrament aquests serveis!

Passem per alt les dificultats així i tot del seu traspàs. Bastarà dir que l'inventari dels serveis de l'Estat amb prou feines si arribà a fer-se mai. Vull recordar tan sols que l'any 1936, abans de la revolta feixista, encara el Dr. Mestres Puig, Director General de Sanitat en aquella data, em deia cert dia que havia descobert un servei sanitari a Arenys de Mar que ni s'havia inventariat, ni ningú i menys encara el propi funcionari que el portava, no havia tingut interès en donar-lo a conèixer, amb tot i que feia més de dos anys que havia d'estar funcionant a les seves ordres i que en feia més de deu que havia estat creat.

No cal dir que nosaltres actuàrem donant a ambdós serveis la importància que mereixien. I així fou com des del primer Govern del nostre plorat President Macià, posàvem a l'altura dels pobles avançats la nostra organització estatal, amb la creació de la Conselleria de Sanitat i Assistència Social com a puntal bàsic de l'obra de govern a realitzar.

Ben difícil és per a un profà i fins i tot per a un tècnic, discriminar amb exactitud on acaben les funcions de Sanitat i on comencen les d' Assistència Social en l'obra de Govern. En forma gràfica diríem que, com a l'alba i el crepuscle és ben difícil de precisar el moment en que el dia neix o s'acaba per tal de deixar o començar la nit, essent a més el dia i la nit parts ambdós de les 24 hores del dia, així també es forma un cercle clos entre la vida de l'home en relació amb la seva salut que fa que, en començar un procés sanitari (malaltia), cau paulatinament en un problema d'assistència (atenció hospitalària), o al revés, el que comença essent un cas d'assistència social pot transformar-se en un procés sanitari complex.

Les directrius per a emprendre una tasca de profit per al nostre poble i a l'ensems no fracassar per manca de cabals, potser es veieren afavorides per la deixadesa o nul·litat d'aquells serveis de l'Estat a Catalunya, la qual cosa féu possible, salvant els obstacles que abans esmentàvem,

el crear i organitzar tot allò que no estava més que en el paper i en l'articulat, en uns serveis d'acord amb les normes modernes ja establertes en els països avançats.

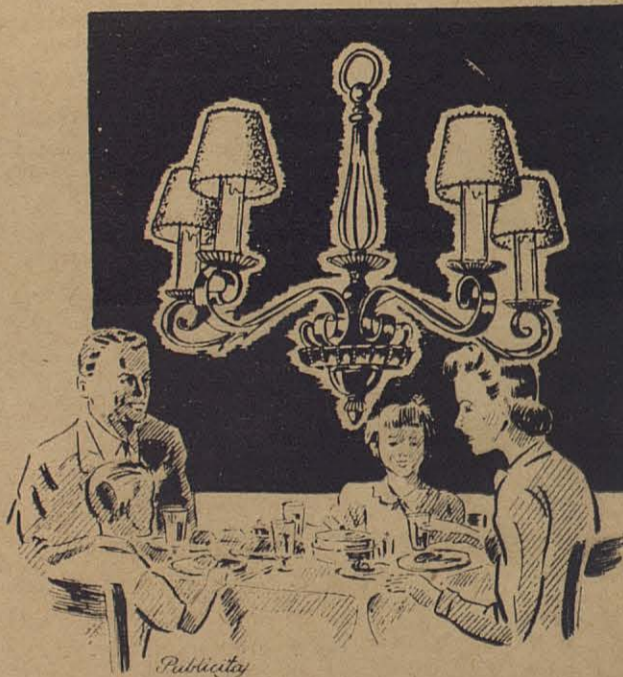
Per això, i per evitar problemes posteriors, posàvem a les mans d'un sol home, el Conseller de Sanitat i Assistència Social l'ordenació i estructuració d'ambdós serveis a l'objecte de que fos possible, a l'ensems que un millor benestar col·lectiu, el tenir en compte les possibilitats econòmiques, d'acord amb el seny característic nostre. I amb orgull podem dir que estàvem reeixint en l'empresa.

No podem, però, deixar de remarcar que a més dels nostres dos Presidents, que en tot moment donaren el màxim recolzament i caliu a tota obra de millorament social, tres foren els homes que, com veritables prestidigitadors, del no res bastiren un magnífic edifici. Em refereixo al Conseller Dencàs, abans del 6 d'octubre del 1934, i els seus dos Directors Generals, el ja esmentat Dr. Mestres Puig, de Sanitat, i l'actual President de Catalunya, senyor Josep Irla, a Assistència Social.

Els que hem col·laborat estretament amb ells sabem fins on foren capaços d'actuar amb el seu esperit patriòtic i la seva concepció i competència organitzadora. Catalunya i el seu partit polític, l'Esquerra Republicana, trobaren en aquests homes uns fidels exponents de les seves voluntats.

Només vull fer present avui que la única divisió territorial de Catalunya sota la base comarcal fou la sanitària, que desfeia completament l'antiga i molesta organització monàrquica de la província i del partit judicial.

Farem punt per avui, per tal d'exposar en un altre article les característiques d'aquesta organització que diferenciava la Sanitat de l' Assistència.

**SOCIETAT MANUFACTURERA
DE VIDRES I METALLS**

Cucurella i Cia. Sda.

RECOLETA, 1185 • TELEFON, 63292 • CASILLA, 3242

Mallorca

(Comentari llegit a l'audició radial
"Per Catalunya" del dia 21 d'octubre).

MALLORCA! La illa daurada, la perla de la Mediterrània, com se l'anomena des de fa molt temps.

En un esclat de sol, de llum, de color, apareix en mig de l'enyorat "Mare Nostum", com un paradís de pau i de repòs.

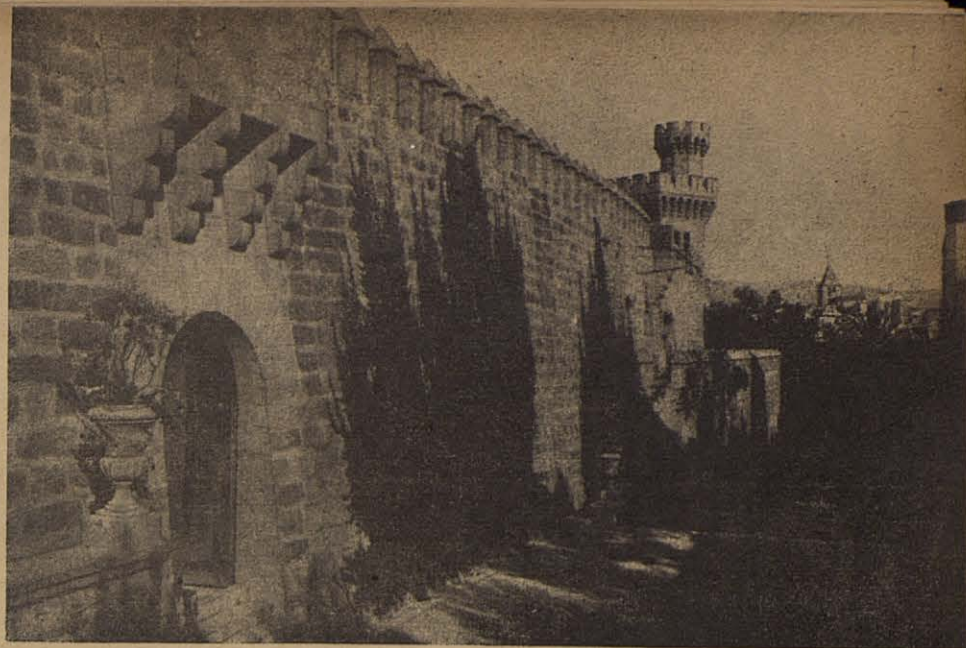
La seva costa retallada ofereix les més belles i variades perspectives. Majestuosos espadats d'àrids penyalars batuts constantment per la mar, o verdes pinedes en declivi fins les mateixes onades, que es desfan suaument en subtils vels sobre la fina sorra de les cales.

En elles, a la tarda, deixen les barques la riquesa que generosament ha donat la mar amiga. Salta i cueteja el peix a les paneres, i tot seguit les dones s'adrecen a vendre'l pels carrers dels ravals de la capital i pels poblets escampats prop de la costa.

La badia de Palma ofereix al turista àvid de bellesa un espectacle únic. Al centre, s'hi mostren majestuosos, retallant-se en el cel, les agulles afiligranades —pur estil gòtic— de la seva bellíssima Catedral, junt al palau de l'Almudaina. Més enllà, al passeig del Mar, la Llotja, superb exemplar del mateix estil arquitectònic, i envers l'esquerra el bonic caseriu del Terreno, amb l'incomparable teló de fons format pel bosc de Bellver i el seu famós castell, que pren tints daurats sota els raigs del sol. Més lluny, els atraients pobles de Porto Pi i Ca's Català, amb les cases de parets blanques, enfilades sobre les roques, i plenes llurs terrasses de la roja pinzellada dels geranis florits. I a l'altre costat de la badia, cap a la dreta, el caseriu del Molinar amb els seus innombrables i pintorescos molins, i l'Arenal, que en la seva platja extensa, per un veritable miracle de la Naturalesa, veu florir formosos lliris perfumats.

A l'interior de la illa i per altres llocs de la costa, s'hi troba una sèrie de ciutats i de pobles, tots ells mereixedors de comentari per llur bellesa o pels records que evocuen.

Voltat de verds alzinars, el Monestir de Lluc, anomenat el Montserrat de Mallorca perquè la seva situació i les formes de la seva muntanya són molt semblants a les d'aquella on té la seva seu la Verge patrona de Catalunya. Sòller, intensament perfumat pels seus tarongerars. La magnífica i espaiosa badia de Pollensa. Artà i Manacor amb les seves coves fantàstiques, extenses i complicades que reclamen els serveis del guia, i on, amb la vella llum de les bengales, o amb la moderníssima il·luminació indirecta, pot ésser

admirat sobre la brunyida superfície d'amplis llacs subterranis l'extraordinari reflexe d'un bosc d'estalactites.

I camps grandiosos de plantacions i vinyars, i milers i milers d'ametllers, garrofers i figueres, i d'oliveres, algunes d'elles centenàries, amb els seus troncs retorçats amb formes turmentades. I a una vall solitària, voltada de muntanyes, la cèlebre cartoixa de Valldemosa, testimoni dels amors de Chopin i inspiradora d'alguna de les seves composicions més belles.

Evocar Mallorca no vol dir que hom oblidí les altres illes que integren les Balears. Com a germana més gran, ella sintetitza i representa totes les altres, que també exhibeixen dignament i amb orgull incomptables mostres de llur bellesa.

Mahó, a la illa de Menorca, on el mar s'endinsa profundament, com un braç entre turons enlairats, fins a obrir-se àmpliament per a formar el port, als peus de la ciutat. I Eivissa, amb els seus carrerons estrets i costeruts, amb les seves dones formoses que encara porten llurs típics abillaments.

Així són, a grans trets, les terres de Mallorca; així són les illes Balears, cenyides amorosament per la mar blava de les velles civilitzacions. I en elles hi viu idíl·licament i patriarcalment un poble que parla la nostra mateixa llengua catalana, amb lleugeres variacions fonètiques i morfològiques, i amb el que ens uneix una entranyable i intensa germanor per la comunitat del nostre origen i de la nostra història secular.

Un poble que, en l'ordre intel·lectual, s'honora per ser la pàtria d'homes tan il·lustres com Ramon Llull, el místic filòsof i poeta que tant influí la ciència europea de l'edat mitjana, els Cresques que amb els seus "portulans" i cartes de navegar facilitaren les expedicions marítimes i els més decisius descobriments, com el d'Amèrica i també el camí pel cap de Bona Esperança, i ja en els temps moderns, Marian Aguiló, Alcover, Costa i Llobera, Gabriel Alomar i tants d'altres.

En evocar Mallorca, d'aquesta manera molt humil, però profundament emocionada, des d'aquestes terres xilenes, fem vots perquè, ben aviat, igual com per a Catalunya, arribin per a ella i siguin eternes les hores de la llibertat.

LA CASA DE LES LAMPARES
de Riba i Cia. Ltda.

Compreu-hi els vostres regals

Gran assortiment de làmpares de llàgrimes de cristall

San Antonio, 41 -:- Telèfon 81656

LA MILANS debutà aquella temporada amb "Samson et Dalila". Era gairebé mitjà hivern. La nit del debut, mossèn Bassella, vestit de seglar, era al Liceu. Gustava de veure-la treballar i d'apreciar la seva vàlua, i a més a més li plavia Saint-Saëns, tan parió de Mendelssohn. Abans de començar la representació, la Milans rebé una targeta que deia: "Sóc al teatre. L'esperaré a la sortida, al mateix lloc que l'altra vegada. Bona sort! Afectuosament 'Malaquies'". Ella s'ho mig esperava.

Finida la funció, Fanny, després d'atendre, amb un cert aire pressós per bé que gentil, les persones que havien acudit al seu camerino a felicitar-la, eixí del teatre gairebé d'esquitllentes i féu cap al restaurant on l'esperava el rector. Hi anava amb el mateix estat d'ànim d'una criatura que sap que comet una malifeta. Havia vençut l'aprensíó del primer moment i tant li feia de trobar-se amb un clergue com amb qui no ho fos: allò que tenia interès per a ella era la conversa intel·ligent de l'amic. Però aquell vespre l'èxit atès la feia aparèixer davant d'aquest tota ufanosa i radiant, amb l'aire inconfusible dels triomfadors.

—*Ad multos annos!* — féu el prèvere.

S'adonà del lapsus. Aquell anhel era impropí d'ésser expressat, en aquelles circumstàncies, segons la fórmula llatina corrent entre els nostres clergues. I enrogi. Com s'ho prendria Fanny? Però ella estava massa contenta per a entretenir-se a reflexionar sobre aquella expressió i, tot allargant-li les mans, féu, per resposta:

—Gràcies, gràcies. Es molt bondadós vostè. Però, digui'm, què li ha semblat l'obra?

—Admirable! Dintre del convencionalisme de tota òpera i sense entrar en consideracions d'ordre moral, si m'he de cenyir a un criteri estrictament artístic, li he de dir que hi ha en "Samson et Dalila" inspiració, bellesa i ponderació. Saint-Saëns té un estil brillant i les seves descripcions són poètiques, i amic com és, com Wagner i Listz, de fer prevaler les formes simfòniques damunt les altres, sap desenvolupar les seves idees molt bé i, així, aconsegueix efectes d'orquestració d'un gran poder i d'una gran varietat. S'hi llença, no és veritat? En tota l'obra es veu la seva grapa. Per altra part, he pogut comprovar la gran extensió de la veu de vostè, Fanny: hi ha robustesa, rotunditat, amplitud de volum, plenitud de sonoritat. Això li permet d'aconseguir aquella magnífica gradació de matisos que correntment són tan difícils d'obtenir.

—Exagera, amic meu, exagera!

—Aquell duo tan apassionat del segon acte, quan Samsó dubta tant de revelar-li el seu secret, ha permès a vostè de demostrar no tan sols les seves grans condicions de cantant, sinó també les seves altes dots d'actriu. Tant en la llagoteria com en l'amenaça, com en la desesperació, ha reeixit plenament, Fanny, i ens ha donat una Dalila esplèndida.

—Vol dir que serà tant?

—Aquell passatge que ha cantat en *re bemoll*, allò de: "*Ah! réponds a ma tendresse...*"

ha estat sublim. La felicito sincerament i cregui'm que em felicito d'haver vingut — concloqué el capellà, tot entusiasmat.

—No tant, no tant! Sóc molt poqueta cosa. Si vol que li sigui sincera, la meua vida és això: el Liceu, les nits d'estrena, l'òpera, els concerts, la música... i, també, aquesta Barcelona que m'ha aplaudit tan benèvolament. M'hi sento tan lligada que, de vegades, em sembla que entre les seves

Novel·la de Pere Mas i Perera

L'alliberament de Mossen Malaquies

(Fragment del Capítol V)

pedres venerables, aquest ambient tan grat, aquesta gent tan bona, aquests carrers tan animats i jo hi ha alguna cosa de comú, de molt íntim. Sento com si tot això corrés per les meves venes. I, quan sóc lluny d'ací, em sembla que Barcelona em cridi. No s'esveri gens si li dic que jo, sense aquests carrers de vora la Rambla —on pot dir-se que he crescut—, sense aquestes nits brillants de Barcelona, sense aquest ambient diem-ne *mundà*, compregui bé el sentit del mot, no sabria pas viure. Sóc així. Necessito el bullici, aquesta alegria xarbotant de la nostra gent. Em calen, de tant en tant, les taules, el públic, l'èxit... i, que sé jo!, aquest viure que vostè segurament condemna, on cadascú és lliure de captenir-se com li plau. Més que frivolitat, hi ha en mi una mena de coqueteria que no és pas exclusivament femenina, sinó pròpia d'aquell que té una actuació pública. El mestre sent la necessitat de l'aplaudiment que és l'admiració dels seus deixebles; l'actor, el del seu públic; el metge, el dels seus pacients; el pintor, el dels entesos; el periodista i l'escriptor, el de llurs lectors; el cantant, el dels seus oients, i, fins i tot, el clergue, el dels seus feligresos. Ai, com estic! Perdoni'm! És la mateixa alegria del debut això que em fa ésser tan loquaç. Què dec haver dit, Senyor?

—He de confessar —i no m'he pas esverat— que la desconec, amiga meua. Avui he descobert dues facetes noves de la seva personalitat. La coneixia com a gustadora de la bona música, com a comentadora intel·ligent i com a informadora cauta i amatent; però ara ja la conec com a actriu i com a artista, i tinc de vostè una idea més arrodonada. Abans en tenia una visió unilateral i em passava, de segur, allò que passa a aquell que s'habitua a veure una persona o una cosa sempre sota el mateix angle, que quan la veu des d'un altre, de moment, es sobta; però després, quan la hi reveu i reflexiona, va percebent-ne el valor real. Ara tinc la sensació que la veig tal com és, Fanny, i cregui'm que la comprenc i que l'admiro. Vivim dos móns completament diferents; però tenim una afinitat: la música. Ella ens uneix, i supera qualsevol disparitat.

—La meua vocació. La seva vocació.

—Vocació? ¿Què és la vocació sinó una veu interior, de primer imprecisa, i després imperativa, que ens diu "cap ací!, cap ací!", que ens decanta vers tal o tal altra fretura, que ens afaïçona a còpia de suscitar en nosaltres anhels coincidents i de plasmar-los en allò que esdevé el sentit de la nostra vida? Felíç aquell que pot seguir la seva vocació,

que pot obeir sense coaccions externes aquest comandament interior ineluctable. Vostè, Fanny, ho ha pogut fer i ha vist acompanyats els seus desigs, l'anhel de tota la seva vida. Ha tingut sort. Però, quan un no troba persones que sàpiguen descobrir en nosaltres, infants, la veritable vocació, algú que sàpiga interpretar a temps aquesta veu interior nostra en les seves manifestacions més rudimentàries; quan aquesta veu ens crida vers una direcció i li fem el sord o la realitat quotidiana ens emmena cap a una altra, llavors, Fanny, ve el desgavell, perquè la vida es deslloriga i es suscita en nosaltres una lluita; coonestar la realitat amb el voler. Aquesta és una gran tasca nostra, de vegades difícil, d'altres planera, però d'altres impracticable.

—Pobre mossèn Malaquies!

—Planyi'm, amiga meva, planyi'm. Es a dir, no. No li vull fer llàstima, només tracto de constatar un fet, força general. Per altra part, fa temps que visc resignat al meu destí. Déu m'ha cridat al sacerdocí i faig la seva santa voluntat.

—El comprenc, el comprenc. En la vida, tots representem el paper que se'ns fa fer i no pas aquell que voldríem triar nosaltres. En aquesta veritat crec que hi ha l'escala de la resignació.

—Vostè ho ha dit. Sovint, l'element exterior determina la vocació. La humilitat i l'obediència fan la resta. En Santa Teresa de Jesús fou, ben segur, l'ambient de la seva infantesa: solia jugar a l'ermitana i a monges, i llegia moltes vides de sants. Aquestes circumstàncies externes predisposaren el seu esperit i exerciren indubtablement un formidable poder de determini damunt seu. En canvi, no va pas ésser així en el meu cas.

—Jo tinc del sacerdocí, com és natural, una visió llunyana i molt superficial, i veig en el capellà una mena d'actor. M'explicaré. Sovint actuen davant d'un mateix públic, però bé que en un escenari molt distint; però, en el fons del fons, amb una finalitat molt idèntica: elevar l'esperit humà, fer-li sentir el Bé o el Mal, per a excitar-lo a obrar rectament. No sé si l'ofenc o si dic alguna heretgia: ja em perdonarà; però jo tinc aquest concepte de la funció moral dels clergues. Allò que vostè em deia de la impressió nova de mi que li ha fet la meua entrada a l'escena, podria dir-li jo del capellà quan surt a l'altar o puja a la trona. Ja no sembla la mateixa persona a qui veiem habitualment pel carrer o amb qui conversem sobre qualsevol cosa. Es produeix una transmutació. Sense que mai perdi la dignitat, quan el veiem apareixer revestit ja està transformat en un altre: el personatge que representa. Llavors és quan, realment, veiem en ell el sacerdot. I això mateix passa quan veieu sortir a les taules el **Manelic**, o el **Hamlet** o qualsevol altre personatge teatral. Com algú ha remarcat, entre l'home i el personatge, s'hi interposa sempre l'actor, l'interpret. Per això li deia que jo veig en el capellà que diu missa o que predica no pas l'home sinó l'actor.

—I no es cregui pas, Fanny amiga, que el nostre públic sigui sempre massa idoni. En el parel·lel força ensopagat que acaba de traçar, cal destacar una diferència fonamental: l'actor teatral coneix el seu públic de lluny; és com una massa amorfa. Són caps i mans. Mirades, somriures i aplaudiments. En canvi, al meu públic jo el veig d'aprop, individualment, i he de penetrar-hi fins a l'ànima. I l'he d'escrutar i auscultar, de sospesar i de comprendre. Vostès només tenen un contacte distant i superficial amb el públic, tot i que, com ha dit molt bé, vostès i nosaltres exercim damunt d'ell una

acció moralitzadora. Vostès presenten al públic, mitjançant l'expressió ajustada dels sentiments, imatges sublimades de la joia, de la tendresa, del dolor, de la bellesa, del vici, del coratge, de la covardia, de l'amor, del desengany, imatges que, en les òperes, la música magnífica i transfigura. Per contra, nosaltres percebem la psicologia individual del nostre públic. Veiem que no és or tot el que lluu; destriem, baldament sovint hàgim de dissimular i consentir, la hipocresia de la sinceritat, la bona fe dels àvols designis, la generositat de la gasiveria, el desinterès de l'egoisme. Una parròquia és tot un curs de psicologia humana. Sovint la baixesa és al lloc que, en rigor, pertoca a la grandesa i la misèria al de la benaurança. Quantes de desil·lusions! La vida és una pugna constant i, com ha dit Torras i Bages, la lluita és una condició de la bellesa mundana, i la duplicitat de la nostra naturalesa és font i principi de l'Art, perquè aquest consisteix en un moviment d'ascensió. ¿No li sembla, estimada amiga meva, que la redempció de tota servitud radica en la sublimació de l'individu? ¿No és veritat que, com deia el nostre gran Bisbe, l'Art és un mitjà de superació individual i col·lectiva?

—Admirable, admirable! Quan estic molt capficada, deprimida o malhumorada, si em poso al piano o bé canto tal o tal tros, tot se me'n va. La música és, com la literatura, un excel·lent mitjà d'evasió. La seva vibració sonora penetra els nostres cors i ens eleva a un estat superior indescriptible.

—Exacte.

La conversa durà llarga estona. Era alta nit quan s'adonaren que era hora d'acomodar-se.

—Segurament —digué mossèn Malaquies a la seva amiga, abans de separar-se—, no és pas aquesta l'apoteosi que correspon al seu èxit d'avui. Ja excusarà la meua xerrera; però, visc tan sol, tan allunyat de l'ambient on em plauria de moure'm, que no sé acabar les ganes de parlar quan trobo algú amb qui dona gust de conversar. Diu que **similis similem quarit**, o sigui que tot semblant cerca el seu semblant. I és així: l'afinitat espiritual és un vincle fortíssim, sovint indestructible.

—Moltes gràcies per la finesa.

—Ara, si que puc dir que Barcelona —afegí el clergue— és la meua Betània, i vostè, Fanny amiga, resulta que és la meua Marta i la meua Maria, en una sola persona. Per això no puc passar llargues temporades sense veure Barcelona, ni sense parlar amb vostè.

—Si no plasenteja, diria que exagera, féu ella, tot enrojolant-se.

S'acomiadaren i van separar-se amb molta recança.

Fàbrica de Tovallols
i Barnussos

BRIXTON

de Ramon Viñas Sanromà

BLANCO ENCALADA, 2559

OCTUBRE DE GLORIA I DE DOLOR

"Posarem tot el poble en peu de guerra, perquè en aquesta lluita es decideixen els nostres destins. Necessitem, per aconseguir, això, l'ajut desinteressat, efusiu i calorós de totes les organitzacions sindicals i dels partits polítics. S'han d'acabar les velles pugnes i recels, perquè hi ha interessos superiors a tot. En aquestes hores històriques i extraordinàries és un crim entretenir-se en petites coses, quan estem forjant una Pàtria nova!"

(PARAULES DEL PRESIDENT COMPANYS A LES TROPES CATALANES)

MES d'octubre gloriós, lligat perennement al nom de Lluís Companys!

En l'anecdota de cada poble, la monotonia del calendari quotidià està matisada per múltiples episodis, per les commemoracions tradicionals, algunes justificades per la precisió històrica, i altres perdudes en la llunyania d'algun origen ignot; per preferències de tipus religiós, de caràcter universal en determinats casos i local en altres; pel record de gestes i de glòries...

Evocacions de les virtuts, de l'heroisme, estimul per als ciutadans de tot arreu i de tots els temps, enaltiment dels herois, dels màrtirs, dels grans homes de la humanitat i de les pàtries...

Catalunya té, també, un ric i brillant calendari.

Hi destaquen, amb lluïssor pròpia, diverses dates excepcionals, cada una de les quals val, per si sola, un any.

Té, per exemple, el juny lluminós i assoleiat, amb l'incomparable Sant Joan, Sant mundial, però que a la nostra terra ha esdevingut català de naturalesa i no pot confondre's amb cap més. I amb el Corpus, també tan català, ginebra i flama encesa de la bandera, justícia i triomf contra l'opressió, confiança en les forces de la Pàtria per a vèncer els seus enemics...

Té també el Nadal evocador, intimitat familiar, ègloga pura, caliu de la llar sublimitada per l'amor, invocació immòradora a la pau i a la bona voluntat... I record, també, d'aquella figura altíssima, d'aquell cavaller de cabells blancs i de mirada profètica que es digué Francesc Macià.

Té així mateix el setembre, Rememoració màxima nacional, record d'unes vinyes que no es van arribar a veure, sacrifici sublim, holocaust ofert a Catalunya, testament que ens ha salvat!

I encara, pel sacrifici del més gran català, per dret propi, de les darreres centúries, té aquest octubre de glòria i de dolor, calvari cívic, fulla tardoral, daurada pel sol de tot l'any de la Pàtria, arrencada violentament abans de temps!

Octubre que té dues dates —el 6 i el 15—, cada una de les quals ens parla de Lluís Companys.

El Màrtir-President té, tanmateix, moltes altres dates: té, per exemple, el 14 d'abril, que, com el 6 d'octubre, fou una diada del President-Heroi, d'aquell que tot sabia donar-ho quan es tractava del triomf de l'ideal.

El 15 d'octubre representa la seva consagració, la seva

entrada definitiva a la immortalitat, la seva fusió amb Catalunya, ell terra d'ella i ella sang d'ell.

Els catalans el commemoraran sempre, i cada vegada més.

Lluís Companys esdevindrà llegendari, i el símbol de la seva figura, de la seva vida i de la seva mort prendrà proporcions gegantines. El símbol igualarà, gairebé, la figura real.

Així, els seus germans de totes les èpoques, li faran la geguda justícia. I no hi haurà, en el seu símbol, cap mena d'aprofitament, ni tan sols aquell que, de vegades, poden justificar les més nobles intencions. Car ell, per ell mateix, pel

que veritablement ha estat, té ben guanyada la fama i la posteritat.

No necessita adjectius. No li calen ditirambes. La seva història pot ésser esculpida, amb la mateixa sobrietat de la seva vida, en el més dur granet. I la Fama, gelosa de les prerrogatives que li són pròpies, vigilant exigent dels camins de l'Eternitat, rubricaria tots els passatges d'aquesta Història, com ha fet pas, reverent, a l'esperit de Lluís Companys.

La seva història, així escrita, diria simplement:

"Va néixer per a Catalunya i per a la Humanitat.

Va renunciar a la riquesa, al benestar, a les comoditats.

Fou feliç, tanmateix. Perquè la seva felicitat consistia

en el renunciament, en l'amor als seus germans, en el servei dels ideals, en el sacrifici per a ells.

Va estimar els homes humils, els que pateixen, els oprimits i els explotats, els que necessiten ajut i consol. I va estimar, per damunt de tot, Catalunya, la seva Pàtria.

Fou en tot moment conseqüent. Va saber servir els ideals, va sacrificar-se per ells. I els desheredats de la sort, els esclaus moderns, els oprimits de tota mena, van trobar en ell el més ferm advocat.

Va ser implacable amb el mal. La hipocresia, la falsedat, la injustícia, l'explotació i l'egoisme foren els seus més crudels enemics. Va combatre'ls sense repòs, i en més d'una ocasió els va vèncer.

Va estimar també la llibertat. La va estimar tant per als altres, que a causa d'això en fou privat ell moltes vegades.

Hauria pogut evitar-se moltes dificultats. Tenia prou condicions per a reeixir, per a col·locar-se en situacions d'aventatge i obtenir satisfaccions de la mena que plauen als esperits corrents, sense haver d'exposar-se com féu continuament. Però ell era l'apòstol d'una causa sagrada davant de la qual despreciava tot el que fos interès o profit personal.

Si hagués estat ambiciós no hauria atès, ben segur, les altes fites que aconseguí. Ell obtingué, sense gairebé cercar-lo, l'amor del seu poble. Perquè Lluís Companys fou un d'aquells homes que passen per la vida amb un oblid total d'ells mateixos, i es lliuren enterament als altres.

Fou valent i decidit. Obtingué llibertats per a la seva Pàtria i les sabé defensar. No reculà mai davant del perill. I conegué, per això, incomptables empresonaments, nombroses condemnes injustes.

Fou assenyat i prudent. Governà la seva Pàtria en uns moments difícilíssims, i sabé conduir-la, sàviament, pel bon camí. En aquells moments, els més perillosos per a l'existència de Catalunya, dirigí, resoltament, la resistència heroica dels seus compatriotes contra els inhumans invasors. I fou vençut, només, per l'enorme superioritat material dels traidors i per la covardia del món.

Hagué d'abandonar, pobre, el país nadiu.

Després fou segrestat, i conduït traïdorament al suplici.

Va tenir la glòria i l'honor de representar la seva Pàtria en el suplici.

Fou torturat ferotgement pels pitjors botxins. Va rebre el turment estoïcament, tal com el reben els sants.

Va morir per Catalunya i per la Humanitat".

Lluís Companys i Jover, glòria autèntica i legítima de la Pàtria catalana! Com que tu, entre les moltes virtuts que posseïes, eres també generós i magnànim, algun dia, des de les altures immenses on estàs, tindràs potser el goig de contemplar algun, sense saber-ho, descendent dels teus botxins, recitant, en la nostra terra, que també serà la d'ell, com una oració, la Història de la teva vida i del teu calvari. I llavors, tu, que eres només amor i forces assassinat per l'odi, tindràs la joia infinita de comprovar que l'amor ha triomfat.

I. M. J.

Lluny de la Pàtria

(Full d'un diari)

EI

"Parque Colón"

Per ANGELS S. CRESPO

EL "PARQUE COLÓN" és el rovell de l'ou de Ciudad Trujillo. Es senzillament una plaça, però aquí les anomenen "parques" o "parquecitos", segons siguin grans o més xiques.

El "Parque Colón" té unes dimensions bastants àmplies, en forma rectangular, tot empedrat. Uns parterres, amb arbres i arbusts plens de flors, divideixen la plaça amb simetria, deixant al centre un gran requadre on s'hi aixeca el monument a Colom. Tot al voltant de la plaça, una renglera d'arbres frondosíssims proporcionen l'ombra als bancs col·locats estratègicament.

Els edificis que li fan de marc són, per una banda la Catedral, la més antiga de tota Amèrica, que guarda —segons afirmen els dominicans— les cendres del Descobridor; a un altre costat hi ha el palau del "Consejo Administrativo", o Ajuntament, i l'estatge del "Partido Dominicano" d'en Trujillo; al cantó oposat, el Palau del Senat i la Cambra de Diputats; i enfront dels vells murs de la Catedral hi ha el "Hotel Colón", algunes cases particulars i el bar del "xinito" que té uns refrescs de suc de fruita, a un centau el vas, que són el nostre únic vici, encara que quan ens sentim eufòrics i esplèndids, ens delectem amb uns riquíssims pastissos de prunes o bé amb una "champola de guanábana". La "champola" és un refresc a base d'una barreja de llet batuda amb el suc i la polpa de la **guanábana**, fruita tropical blanca i carnososa, i tot ben gelat constitueix una beguda exquisida.

Dels angles de la plaça en surten els carrers més importants de la ciutat.

L'estàtua del Descobridor remata el monument de línies senzilles, i amb el seu braç estès també ens assenjala el camí, com el de Barcelona; és clar que aquest deu ésser el camí de retorn. Els historiadors no s'han posat encara d'acord per a decidir la nacionalitat de Colom, però en canvi, els escultors s'han entès perfectament i a tot arreu on han erigit la seva estàtua, sigui en un país de fred o de calor, el representen amb unes robes enfarfegades i amb una mena d'abric fins als genolls. En aquest monument, més avall, sota els seus peus, hi ha **Anacaona**, la bella índia esposa del cacic **Caonabo**; ella mostra la seva nuesa, més adient amb el clima d'aquesta illa, i quan plou fa bonic veure lliscar les llents gotes de l'aigua damunt les seves formes perfectes fetes bronze. Males llengües diuen que Colom a més de conquerir la illa per als reis d'Espanya, va conquerir "la índia" per a ell. Però... més val no ficar-se amb embolics personals.

Els que viuen lluny de Santo Domingo no podrien potser comprendre com l'anar cada nit a la plaça s'ha convertit

per a nosaltres en una necessitat, així com, després d'acabada la feina, es fa imprescindible la dutxa, el bany que tonifica el nostre cos donant-li frescor, i la roba neta que allunya el neguit de la suor enganxosa d'aquestes terres. Comparat amb les cambres de la casa, escalfades tot el dia pel sol —parets i teulades—, el "parque Colón" ens proporciona també un bon sedant; és com un altre bany, de lluna, d'aire fresc, de perfums de mar i flors, que calma els nostres nervis i fa que —en tornar a casa— poguem dormir d'un son tota la nit. Des de que els "refugiats" som ací, fins els dominicans s'han sentit encomanats per aquesta afició, doncs abans sols hi anaven les nits que hi tocava la música, que són els dijous i els diumenges, però a les deu en punt, quan acabava el concert, tothom marxava; ara, en canvi, sempre s'hi veuen grups que parlen i discuteixen i les reunions es perllonguen moltes vegades fins ben passada la mitja nit.

Es pot ben dir que el nostre grup té el seu lloc reservat als bancs d'un costat del monument a Colom; en diem la "línia Maginot". El cantó oposat és la "línia Sigfrid" que està ocupada sempre per simpatitzants de l'Eix, la majoria alemanys, italians i fins algun rus blanc, que no poden pas amagar llurs preferències.

A més d'alguns dominicans, el nostre grup està format per uns quants "refugiats", dels quals tres o quatre casats, que hi concorren amb llurs respectives mullers. Aquest fet no deixava d'estranyar al principi als dominicans, doncs ells sols acostumen a sortir amb les seves esposes en algun cas extraordinari d'una festa o d'alguna visita de compliment; ara ja ho comprenen més perquè, a través de les nostres converses, han pogut veure que —potser degut a les diferents circumstàncies— nosaltres compartim els mateixos ideals, afanys i preocupacions que els nostres marits.

Al principi, fem grupets a cada banc. Les dones parlem dels nostres neguits, de les criatures, comentem les darreres notícies rebudes de la família, i ben sovint donem pas al nostre enyorament en recordar una sèrie de petits detalls de les nostres cases, que potser ja no tornarem a tenir mai més. Però després la conversa es fa general, essent el tema principal la marxa de la guerra. Dissortadament no són pas bones les notícies que ens arriben en aquests dies; prou es veu amb les cares satisfetes dels de la "línia Sigfrid". Nosaltres, però, fem el cor fort i dissimulem; fem xistos més que

mai perquè ens vegin riure i estiguin convençuts que no ens deixem aclaparar pels actuals triomfs alemanys. Per altra banda, ens ajuda també l'íntim pensament de que poden passar moltes coses i la darrera batalla serà la que decidirà.

Afortunadament els nostres amics tenen bon humor i passem l'estona ben agradable.

En Ramon, un dels nostres, sempre en té una de bona per fer riure. Ara sosté molt seriosament la tesi de que "es faldilletes" (és un eixenc molt trempat i així anomena ell a Colom) era dominicà, que amb una barca es traslladà d'amagat a Espanya i enredà els Reis Catòlics "amb ses històries d'un Nou Món" i no féu altra cosa que "retornar a ca seua".

Avui sobretot hem rigut fins a plorar. Don Enrique, un dominicà, va invitar els homes a assistir a casa seva a una sessió d'esperitisme, que s'ha celebrat aquest capvespre o "prima noche" —com en diuen aquí—, i era bo de sentir tots els comentaris. En Ramon explicava que sentia unes grans pessigolles quan s'agafaven les mans i aguantava amb paciència les fiblades d'un mosquit que li rondava pel clatell, però a l'últim no ha pogut resistir-ho més i s'ha clavat ell mateix una forta clatellada que ha matat el mosquit però ha allunyat els esperits i han tingut de suspendre la sessió.

Con Chuchú, un senyor indi que té el costum d'apiuntalar el bastó a les rajoles i seure's sobre la curvatura del puny, reia de tal manera que jo temia que, d'un moment a l'altre, perdés l'equilibri i se'n anés per terra.

Don Pipi (nom familiar dominicà que hom dona als Jesús) també hi deia la seva. És un senyor de molta edat, però que la dissimula; té una veu fonda i fosca com si parlés ficat dins d'una gerra; és negre, però quan es refereix a algú altre, sempre aclareix prèviament que "es mucho más prieto que yo", doncs aquí diuen "prieto" per dir negre. És veu que a la seva joventut havia fet tronar i ploure i li agrada contar-nos les seves aventures. Deia ell amb un puntet de malícia als ulls: "Hace unos años, en una reunión, medio a oscurita, estava una **mosita** a mi lado..."

No hem pogut saber el què va passar perquè ha arribat Don Enrique. Aquest senyor també té una manera especial de seure's. Està ben gras i fins en caminar s'engronxa, però quan s'asseu en el banc, amb tota lleugeresa es passa una cama per sobre de l'altra, com si la cargolés al voltant del seu cos; fa el mateix efecte d'un Buda panxut, però amb un cama penjant. Després de saludar i asseure's d'aquesta manera tan complicada, s'ha planyut de que la sessió hagi hagut de suspendre's perquè els esperits no es feien presents amb claredat. "Vagi a saber —ha fet en Ramon—, potser era l'esperit d'algun infant que, en veure forasters, s'ha avergonyit i s'ha amagat sota ses faldilles de sa mare". Sortosament, amb aquesta sortida, tots hem pogut deixar en llibertat les rialles que aguantàvem.

Les nostres reunions al "parque Colón" tenen una petita variació els dies de concert. Els dijeus no en fem gaire cas: toquen els del "Consejo", que desafinen amb una regularitat i freqüència que ens fa acostumar a sentir les seves "execucions" com si els esgarrips del clarinet o del trombó ja fossin a la partitura. Saben tan bé les seves peces que, moltes vegades, el que els dirigeix s'asseu tranquil·lament a una cadira i els altres, cadascú pel seu costat, bufen amb el major entusiasme.

Els diumenges el concert està a càrrec de la banda de l'exèrcit. Té nombrosos músics i toca perfectament. En els

descans, el seu director ve a conversar amb nosaltres i com que és molt amant de la música espanyola no hi ha dia que no la faci figurar en el programa. Sempre ens pregunta el nostre parer i no cal dir que l'elogiem, i ben sincerament, doncs és un home que sent la música amb tota l'ànima. Quan dirigeix, la seva cara de negre africà reflexa tota la seva emoció i els seus dits —no usa batuta— es belluguen com si d'ells se'n despreguessin totes les notes.

Aquest dia no parlem sinó per comentar, en el descans, les impressions del concert. La plaça s'omple amb les notes cadencioses de "El último romántico" o el dringueig alegre de "La boda de Luis Alonso". Altres vegades la música de Falla, d'Albèniz o Granados alterna amb la típica, excitant, "caliente" d'alguns **merengue** dominicà —seguits els seus compassos pel cimbreig entusiasta d'alguns negres— o dels **son** i **danzón** cubans.

Hi ha nits que, al bell mig del programa s'ha posat a ploure. Primer ens arrecerem —músics i auditori— dessota els arbres espessos, però si la pluja es converteix en un xàfec —tan freqüents en aquestes terres tropicals— tota la banda i els que hi caben entren al bar de l'Hotel Colón, on continua el concert. Moltes vegades he pensat en la impressió que deu experimentar algun hoste dormilega quan sobtadament es troba despertat per tot el rebombori de la música que ressona dintre l'edifici.

A nosaltres els xàfecs no ens espanten ni ens allunyen de la plaça. Ens aixopluguem a qualsevol lloc i quan para de ploure, el servicial Padilla —el jovenet guarda del "parque Colón"— treu uns draps que té entaforats no sé per on, eixuga els nostres bancs, nosaltres hi col·loquem uns diaris que ja hem portat de casa a previsió, i la nostra tertúlia continua com si tal cosa, amb l'animació de sempre.

Ciudad Trujillo, R. D., 11 de juny del 1940.

El Gran Navegant també ací ens assenyala un camí: deu ésser el de retorn

Forn "Nueva París"

JOSEP RIUMALLO P.

TELEFON 32769 LIRA. 144 SANTIAGO

ELABORACIO DE PA AMB
 FARINES DE PRIMERA QUALITAT
 REPARTIMENT A DOMICILI

Instal.lacions i reparacions elèctriques

d'Agustí Tafall

Autoritzat per la D. G. S. E.

Matucana, 565 Tel. 94948

Compra - venda de motors i venda de
 tota mena de materials elèctrics

MOBLES

Tarragó, Vives i Cía. Ltda.

Mobles rustics de qualitat per a cases de:

- * ESTIUEIG
- * "FUNDOS" i
- * CIUTAT

EXPOSICIO, VENDA I OFICINES

Av. PROVIDENCIA 1190 — TELEFON 46622

Fàbrica: GIRARDI 1427

CONSTRUCTORS

INSTAL.LACIONS

Divagacions i realitats

Per JOAN MANRESA

A QUELL dia inoblidable del casament a Saint Cyprien fou una mena de senyal per a una nova separació, aquesta vegada més gran per la distància i el temps, que havia de durar fins que ens retrobéssim, a les vores del Garona, per a emprendre el viatge cap el nou món. Però per a arribar a això encara manca bastant, encara et cal, lector benevolent, un xic de paciència, per a seguir-me a través de les terres d'Occitània, a través d'aqueixes terres lluminoses que sembla que els catalans haurem d'enyorar pels temps dels temps, malgrat l'acolliment desagradable que —n'estic segur— un esperit foraster que hi sojorna ens hi deparà l'any 1939.

Així, doncs, l'ànim, ja predisposat a la melancolia després d'esguardar, de faisó tan passatgera, la vida lliure i els horts del Rosselló, havia de decantar-s'hi definitivament en produir-se la nova situació. No hi havia manera d'evitar-la, car ella, arran de l'esdeveniment memorable que, més o menys encertadament, vaig consignar en l'anterior capítol, havia centrat massa l'atenció dels encarregats de vigilar-nos, i no podia perllongar la seva estada al Mas de les Hortes sense exposar-se, molt aviat, a ser traslladada a un refugi —antinòmia frapant entre el nom i la cosa, entre el mot "refugi" i el seu caràcter de presó!— Decidí, per tant, de repetir, el recurs que tan bon resultat li havia donat en el seu darrer viatge, i aquesta vegada, sense altra autorització que la de retornar a la frontera, esperar freturosa a l'estació l'arribada del primer tren que es dirigís en sentit contrari, cap a l'interior, a confiar en la sort i en la providència per a no tenir obstacles fins a Tolosa.

No hi havia més remei. En els camins poc planers de l'exili no hi havia facilitat per a triar, i calia decidir-se, si es podia, pel que s'acostuma a anomenar mal menor. Després d'aquella nova separació restàrem, definitivament, encarats a la realitat del camp de concentració, d'una manera total, sense el consol de les evasions periòdiques fins a les seves fronteres, sense poder matisar la monotonia de la seva vida, com fins aleshores, amb les visites que rebíem, sense poder rebre l'alé vivificant de l'exterior que elles ens portaven. A partir d'aquell moment no ens restaria més que arena, pols i misèria, sense cap compensació, sense cap satisfacció per a aminorar-ne els efectes. Havíem empitjorat, restàvem en les mateixes condicions que la majoria de companys, que abans ens semblaven tan malaventurats davant de la nostra modesta sort.

Cal haver estat en una situació semblant per a comprendre el valor que tenen les visites, i el molt que són estimades. Per això, encara que no ens fossin fetes a nosaltres, he de recordar amb satisfacció, entre les notes favorables i simpàtiques de l'exili, la d'una bona pagesa rossellonesa, ja entrada en anys, que, en una mena d'apadrinament social, polític o humanitari —qui sap!—, no deixava d'acudir cada

diumenge a Saint Cyprien per a portar el seu afecte reconfortant i una apreciable quantitat d'aliments a uns refugiats que conegué, de passada, quan es dirigien al camp. I la d'unes minyones d'Agde que s'havien imposat la mateixa obligació, per a aclarar en el possible la tristesa d'uns altres companys. I la d'aquell soldat francès, fill de pares catalans, que aprofitava les hores lliures de la guàrdia, i no tenia inconvenient ni sentia repugnància en entrar a una xavola, per a oferir als seus estadants algunes cigarretes. Vull dir, amb tot això, sense intenció de posar-me dramàtic, que si l'exemple pot servir d'alguna cosa, és necessari no oblidar-lo. Costa tan poc, fer bé!

En aquell punt precís de la nostra estada a la platja de Saint Cyprien, quelcom desenganyats per la lentitud dels esdeveniments, i forçats a acceptar la possibilitat d'una perllongació indefinida de la reclusió, calia fer-se, d'una manera franca, un resum de la situació i de les possibilitats que oferia, adaptar-hi la nostra conducta, i metoditzar-la al màxim. Calia acceptar la realitat, certament poc falaguera. Però és en aquests moments, precisament, quan depenen moltes vegades de la resolució d'un instant i de la fermesa en mantenir-la moltes de les derivacions futures, que cal posar en joc totes les forces interiors. En l'immediat, això —la moral, la força de voluntat, el desig de vèncer, de salvar-se— era la única cosa que podia oposar-se a l'acció desmoralitzadora i gosaria a dir degeneradora del camp de concentració. En aquell punt precís més d'un va deixar-se abatere. Més d'un va abandonar, àdhuc, la partida. Fóra

PRESSUPOSTOS — CONSTRUCCIONS

RAMON SANROMA

HUERFANOS, 1164 (Galeria Alessandri) - OF. 41

TELEFON 84318

excessiu culpar-lo a ell, sinó a l'ambient, al qual no va saber o no va poder contrapesar. En realitat eren bastants menys, al cap de tres mesos, els habitants dels camps. La selecció natural —la única selecció que semblava que entrés en els propòsits d'aquells que, des de la seva premsa, ens recordaven continuament llur "hospitalitat"— es produïa, de preferència, cap a la Pàtria esclavitzada per Franco; la desesperació feia fugir d'un mal per a caure, inevitablement, en un de pitjor. Altres, també, es decidien a acceptar el contracte miserable i oprobios que hom els oferia per a les brigades de treballadors, per tal de canviar la presó del camp pel treball forçat dels presidaris, en l'exercici del qual veuriem recompensada llur feixuga labor de sol a sol en les construccions de fortificacions, a les llunyanes fronteres de l'est, mitjançant algun paquet de tabac i una ampolla de vi cada setmana —oh, generositat imponderable de la decadent democràcia de França!—. Altres, encara, s'agafaven al ferro roent de la Legió Estrangera. Per l'ordre esmentat, de més a menys. I avui, davant de la lliçó dels fets, cal convenir que, si no s'hagués produït la guerra, encara restarien, tal vegada, uns milers de refugiats tancats entre filferades en territori de França, lliurats al joc desesperant de veure qui pot més, si llur voluntat resoltament antifeixista, o l'egoisme inhumà de llurs dissimulats botxins, esdevingut sàdic per l'exageració!

Pert sort nostra, hem estat dels que ens salvàrem —i ja des d'aquell moment—. Renunciàrem a la idea d'una sortida immediata del camp. Renunciàrem, també, a la desesperació. Comptàvem amb la possible actuació del "S. E. R. E.", organisme encarregat de l'evacuació, controlat pels representants dels partits polítics. Ell podia oferir-nos la única solució completa, i era la que, amb preferència, havíem de recabar i li havíem de dedicar tots els esforços.

MAGATZEM

de

Materials DE Construcció

Castro, 501, cantonada a Toesca Teléfon, 67315

PINTURES NACIONALS I IMPORTADES.
TERRES DE COLORS PER ESTUC.
ARTICLES ELECTRICS I DE NETEJA
VIRUTILLA NACIONAL I IMPORTADA
CERA DE TOTES LES MARQUES
CALÇ, GUIX, etc, etc.

Mentrestant, havíem de fer tot el que estés al nostre abast per a acomodar-nos a les escasses condicions del camp. Podíem suplir la manca d'aliments i de vitamines amb el descans, l'exercici moderat i els banys de sol, quan el temps fos propici. Podíem fugir de l'avorriment, del cansador i enervant teixir i desteixir de divagacions que no conduïen enlloc, amb l'ocupació total de les hores, en jocs i distraccions, en l'ordenació de la nostra vida, en treure partit fins al màxim, dintre de les minces possibilitats que el camp ens oferia, de totes aquelles coses que ens evitessin d'enfonsar-nos-hi, en establir contacte per correspondència i mantenir la relació amb tots els amics que poguessin ajudar-nos a assolir el nostre objectiu principal. I podíem, encara, alliberar-nos de l'exasperació inevitable davant del tracte injust, allunyant-nos tant com poguéssim de la relació amb els guàrdies mòbils. I, en l'ordre de la moral, mantenir encesa la flama de la fe, no perdre la confiança en una, al cap d'avall, feliç resolució.

No cauré en la cànvida pretensió, tan de moda en innombrables mètodes econòmics de fàcil felicitat, de sostenir que la voluntat ho pot tot. Però és evident que pot estar a la mà de l'home l'establir una equidistància entre el rosa ridícol i el negre inoportú, i que el "jo" pot revolucionar, més o menys, si no amb comoditat o amb satisfacció almenys amb una relativitat favorable, dintre d'un ambient advers. Gràcies a això puc afirmar que no sento gens ni mica l'haver conegut els camps de concentració, i que no és solament a causa del correntísim "tout est bien qui fini bien". I que la visió que d'ells en tinc i el record que en serviré són totalment objectius, car la meva condemna no deriva tant del que hi he passat i hi he sofert com del que hi he vist sofrir. Jo, i en general la nostra petita colla, controlàrem l'adversitat. I així poguérem ésser testimonis de la ruïna física i de vegades també moral de més d'un refugiat que, en els temps normals passats, hom hauria considerat més fort i més sa que nosaltres.

No vull pas dir, amb això, que el judici sobre els camps de concentració sigui susceptible d'entrar en el domini de les coses relatives, per tal com llur influència no és la mateixa en tothom. Tot el contrari. Els que les autoritats franceses destinaren als refugiats republicans, malgrat que no tenien els aspectes horripilants dels creats sota el signe nazi, posseïen tot el que és precís per a merèixer l'execració, per a fer-se creditors als qualificatius més durs. Jo hi he passat situacions irritants. Hi he vist injustícies i vexacions de tot ordre: manca d'humanitat, manca dels més elementals sentits de comprensió, de pietat, de noblesa, i de totes aquelles virtuts que enalteixen els homes. He viscut i contemplat llur acció nefasta. I resten, per a mi, definitivament classificats, malgrat, àdhuc, totes les consideracions que a l'entorn de la voluntat o de les reaccions particulars, diferents segons els individus, puguin fer-se. Si l'assassinat és una conseqüència de l'acció de l'assassí, susceptible o no de reeixir, la conseqüència pot inclinar-nos al sentiment de dolor o de llàstima, però el repudi inflexible, des del seu origen, ha d'aplicar-se a l'acció, sigui o no sigui reeixida. Per a mi basta, doncs el caràcter monstruós d'aquesta invenció iniqua dels temps moderns, i basta el fet que "poden" ésser causa del pitjor, en l'aspecte material i en l'aspecte moral.

La nostra petita comunitat es desenvolupà, doncs, en unes condicions que, en un lloc com aquell, no podien millorar-se. Al començament de la meva arribada a Saint

Cyprien, el centre de reunió dels meus amics era la xavola del comandant Alcover. En ella s'hi feien tots els extraordinaris, i s'hi passaven la majoria de les hores lliures. El comandant era una excel·lent persona, un home d'uns cinquanta anys, militar vell, que sustentava curioses teories a propòsit de la majoria de qüestions, i, particularment, de la guerra. Potser perquè era català, les seves teories no eren seguides d'actituds desagradables, i, amb tot i considerar-se, sempre, el comandant, donava indicacions d'una manera liberal que, segons sembla, en ple exercici de les seves atribucions no havien estat gaire més autoritàries. Creia en la conveniència de la seva funció professional, però la defensava a base d'una barreja de fatalisme i de necessitat, sense involucrar-hi aquelles vulgaríssimes consideracions, tan pròpies dels militars d'altres latituds, que giravolten entorn de l'honor, de la superioritat, de la "pàtria", de l'"ordre", i d'altres anacronismes incomprendiblement perdurants. Per al comandant Alcover —ignore si seguirà pensant el mateix després de la revolució de la bomba atòmica—, la guerra, fenomen inevitable de la naturalesa humana, no tenia cap variació substancial entre els temps actuals i les èpoques més reculades. Canviava amb el temps, naturalment, la forma, però el fons i les conseqüències eren sempre iguals. Existia en potència i s'exercia d'una manera normal —sostenia aproximadament—, una quantitat determinada de poder destructiu, el qual, si hom l'hagués pogut reduir a xifres, hauria donat sempre un resultat equivalent. Els factors principals haurien estat, principalment, la intensitat, la durada i l'extensió. Modernament, a causa dels invents, augmentava la intensitat, però era compensada —així ho afirmava ell— pel producte dels altres dos factors. Es complavia en recordar les llarguïssimes guerres passades, les grans matances històriques, i amb això, conscientment o sense intenció, defensava els "belicòlegs" actuals. Car ell, com he dit, es considerava, en exercici com en passivitat, un militar. No vaig poder saber mai, per exemple, quina tendència o opinió política tenia, ni si la tenia. Crec, més aviat, que no en tenia cap. En el camp de concentració, quan a la seva xavola començaven a sortir els carnets i les filiacions, ell continuava essent el poder moderador, el defensor de la Institució republicana, exactament com si es trobés a la caserna (i fos, com era, honradament i sincera, un militar lleial). Era, tanmateix, poc corrent la seva posició, entre mig de les passions de la gairebé totalitat. I això, precisament, junt amb la seva bonhomia i el seu to paternal, l'ajudava a mantenir el prestigi i una autoritat moral acceptada voluntàriament.

Solien voltar el comandant diversos ex-subalterns seus

**Reparació d'automobils y motors
d'explosió**

Ramon Gimeno

Tècnic Català, ex-Director-Propietari de la "Station
Mecano" de Barcelona

PEDRO LAGOS, 550
(per Carmen, quadra 15)

TELEFON, 51664

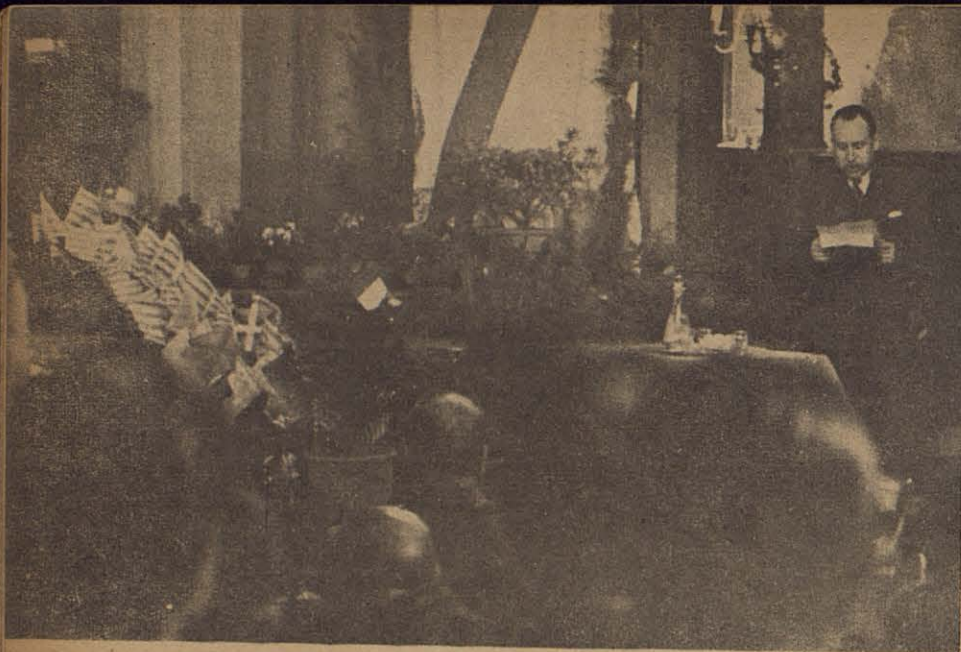
en campanya, que, malgrat que la guerra s'havia acabat, seguien tractant-lo amb la consideració que li corresponia per la seva categoria. Entre ells hi havien militants de partits que més aviat estaven en pugna que d'acord, però, al revés del que esdevenia en altres grups, les discussions no arribaven mai a enverinar-se. En el cas menys favorable havien donat lloc a petites murmuracions fora d'escena, que no causaven cap perturbació. Amb el transcurs dels dies la colla es reduí quelcom i guanyà en homogeneïtat, en deixar-nos alguns dels més dissidents, un dels quals, àdhuc, potser aconseguit el mestratge en teories o en pràctiques que jo, profà, desconec, aconsegui ésser tret del camp per a viatjar, sembla, envers una llunyana potència oriental. El fet, insòlit, cridà l'atenció de tots els que, simples antifeixistes menys adoctrinats, no veien altra sortida que la de l'Atlàntic.

La nota excepcional de la barraca del comandant Alcover la constituïa la seva filla. Amb ella passà la frontera i arribà a Saint Cyprien. No fou, en els primers moments,

la única. Però ràpidament van ser separades les dones, i prohibida terminantment llur estada al camp. Ella restà, per tal de no separar-se del seu progenitor. Veritablement, no era gaire probable que, en canviar de residència, hagués millorat, i, malgrat tots els desavantatges, era preferible per a ambdós el continuar junts. Sembla mentida, però, que vagin poder aconseguir-ho tant de temps. La presència d'aquella noia de divuit o vint anys, el seu caràcter de feblesa entre mig de tantes incomoditats i d'una manca total dels més elementals recursos, posava més de manifest la misèria del viure a què ens havien condemnat. Per a ella, naturalment, el sacrifici havia de ser molt més gran que per a tots nosaltres. Però tenia un gran aire de resignació, i no manifestava mai descontentament ni queixa. Tot ho acceptava abnegadament per tal d'evitar la separació. Un dia, però, una visita inesperada, domiciliària, dels guàrdies mòbils, la descobri, i immediatament fou treta del camp, amb destinació de moment desconeguda.

Aleshores el comandant canvià. Adquirí un posat cada vegada més trist, s'isolà i perdé les ganes de conversar. Passava la majoria de les hores escrivint. I al cap de pocs dies, ell també va deixar-nos. Algú em va dir, temps després, sense confirmació, que havia reeixit en els seus propòsits, que s'havien retrobat novament i que havien embarcat cap a Mèxic. Desitjo que sigui cert.

El Canceller de l'Ambaixada de l'Uruguay llegeix el seu discurs

LA COMMEMORACIO del cinquè aniversari de l'afusellament del President Màrtir de Catalunya, Lluís Companys, ha donat ocasió a que els catalans de Santiago de Xile oferissin una bella mostra de les realitzacions patriòtiques de què són capaços quan, en un gest de bona voluntat i germanor, que hauria d' ésser permanent, es decideixen, tots a la una, a fer prevaldre llur intensa catalanitat per damunt de les apreciacions d'ordre secundari que els distancien.

En efecte, la comissió organitzadora dels actes commemoratius, que, sota la direcció i patrocini del Centre Català, fou integrada per alguns membres del seu Directori i per representants dels diversos nuclis que condensen el pensament polític català a l'exili, realitzà les tasques preliminars amb el major entusiasme i harmonia, que eren ja penyora de l'èxit.

Entre tots, doncs, s'oferí a Lluís Companys el millor homenatge, aquell que segurament més ens haurà agraït: el de l'aplegament i coordinació de la nostra voluntat i dels nostres esforços per tal de convertir els actes necrològics en honor seu, en una viva afirmació de la nostra catalanitat i en un gest moral i material de positiu ajut a l'alliberament de la nostra Pàtria.

Esperem que tots voldrem persistir en el camí feliçment iniciat. Confiem que ningú no hi posarà obstacles de cap mena. Es indispensable la col·laboració de bona fe entre tots els catalans en les tasques múltiples que exigeix la lluita contra el franquisme que oprimeix Catalunya, i que és, innegablement, el nostre principalíssim problema. I a més, no en

Centre Català

Homenatge a Lluís Companys

tinguem cap dubte, en la cordialitat enfortida en la tasca conjunta contra els nostres pitjors enemics, hi ha la penyora de l'encert en la direcció i solució dels afers de la nostra col·lectivitat local.

L' acte del matí

Els actes commemoratius, que tingueren lloc el diumenge, dia 14 d'octubre, foren iniciats a dos quarts de dotze del matí amb un aplec a l' Avinguda Lluís Companys, a la Comuna de Providència.

Hi assistiren nombrosos compatriotes que, presidits per una representació del Directori del Centre Català, dipositaren un escut de flors naturals amb els colors de la nostra bandera, junt a la làpida que dona el nom del nostre President a aquella bonica avinguda.

El Diputat al Parlament de Catalunya, senyor Miquel S. Cunillera Rius, amb paraules breus i sentides, expressà el significat de l'acte que hom realitzava i la nostra fe en el redreçament triomfal de Catalunya, malgrat el martiri i les persecucions desfermades sobre els seus millors fills.

L' Orfeó Català interpretà emocionadament Els Segadors, L'Emigrant i l' Himne Nacional xilè.

L' altar cívic

A les tres de la tarda fou inaugurat l' altar cívic que hom havia erigit al gran saló d'actes del Centre Català.

Sota un gran doser format per la nostra senyera, hi havia el retrat del President Companys, severament emmarcat amb llorer. Junt a la bandera de Catalunya hi estaven les de la República espanyola, de Xile, d' Euscadi i de Galícia. Als seus peus, un graderia ornamentada amb plantes i garlandes, i uns grans coixins de branques de pi per a

Representació del Directori del Centre Català

Les ofrenes d'ajut a Catalunya

Representació del Directori del Centre Republicà Espanyol

dipositar-hi les banderoles que ofrenaven els assistents.

Enguany, en efecte, per tal d'incrementar els fons d'ajut a Catalunya, la comissió organitzadora, d'acord amb el Centre Català, suggerí i recomanà a tots els nostres compatriotes i als simpatitzants i amics de la nostra terra, que la ja tradicional ofrena de flors fos substituïda pel lliurament de banderoles que hom venia al mateix estatge del Centre amb l'esmentada finalitat.

La idea fou acollida d'una manera àmplia i generosa, i entitats i particulars, tots els concurrents a l'homenatge al President Lluís Companys, en entrar al Centre podien adquirir la bandera de la seva predilecció — doncs no sols n'hi havia de catalanes, sinó també dels pobles germans hispànics i de les Nacions Unides—, i dipositar-la seguidament, amb el seu nom, a l'altar cívic.

Relacionem a continuació les ofrenes rebudes:

Amèrica Sanromá i família, Claudi Mas, Enric Leonart, Jordi Nieto Sala, Modest Parera i senyora, Baldomà i Cia., Antoni Pena, Miquel Gimeno, X. X. X., Agustí Tafall, Claudi i Alexandre Tarragó, Daniel Estruch i senyora, Ramon Mundet, Joan Garcia i Giró, Penya Batibull, Agrupació Patriòtica Catalana, Primitiu Salamó, Joan Rius, Jordi Muxí, "Germanor", Josep Bofill, "Retorn", Josep Montserrat, Josep Gasull, Higini Ferrer, Robert Ventura, Celestí Molinas, "L'Emigrant", Antoni Torner i senyora, Rafael Martínez, Enric Alsina, Ramon Porta, Celestí Morlans i família, Josep Millàs Camps, Antoni Badia, Antoni Pi, Molló i família, Modest Boncompte, Manuel Mallol i senyora, Miquel Aquiló i família, Mercè Beyà, **Esquerra Republicana de Catalunya**, Roset i Cot, Partido Socialista Obrero Espanyol, Comitè Femení d'Ajut a Catalunya, Armengol-Balmes, Josep Cisa, Josep Arabia Cisa, Família Duran Moral, **Centre Català**, Antoni Soler, Família Ferrer, Família Grau, Angel Prades, Lluís Jofré, P. S. U. de Catalunya, Josep Esteve, Segismond Bret, Masferrer, Josep M. Casasses i família, Miquel Cunillera i família, Lluís Xargayó, Josefa Llop vda. de Bru, Cristià Aguadé i família, Manuel Pujades, Front Nacional Català de Lluïta, Gaspar Danés, Joan Arnó i família, Josep Muxí i família, Joan Palomer i família, Josep Fortuny i senyora, Jordi i Nuri Moliner, Alfons Comes,

Josep Alberni, Joaquim Tries, J. Sitges, **Agrupació Democràtica Catalana**, **Solidaritat Catalana**, Miquel Xicota, Joan Navarro i família, Cosme Muntanyola, Família Balmes, Joan Prades i senyora, Marsal Marimon i Fort, Vicens Calatayud, Albert Vives, Maria Rosa Mas i família, Montserrat i Nuri Cullerell, Cullerell i senyora, Manuel Aleu, Josep Millàs i senyora, Pere Aznar i senyora, Narcís Tort, Joan Diaz i senyora, Claudi Vilà i família, Pere Mir i família, Lluís Franquesa i família, Isidre Vilalta, Santiago Garcia i família, Joaquim Sabaté i família, Comitè de Dames, Partit Socialista Català, Miquel Oyonarte i família, Miquel Amengual, German Vidal Barreiro, Enric Roig, Centro Republicano Español, Santiago Martínez, Emili Mir i família, Marti Piñana i família, Rosa Ester Barros de Jacques, Mateu Terrades i família, Josep Hernández fill, Baldomer Barrera, Joaquim Almendros i família, Milagros Vda. d' Escobar, Mateu Abelló i família, Narcís Gallofré i família, Partido Comunista de España, Ramon Tàpies, Josep Boada i Família, Josep Gili i Gili, Fèlix Balaguer i senyora, Pere Llorèns, Joan Gratacós, Joan Juanet, Ramon Abella, José Luis Marco Bueno, Guillem Castellví i família, Gustavo Herrera, Francesc Coll Julià, Ricard López, Miquel Ferrando, Hermenegildo Rodríguez, Antoni Blàvia, Francesc Blàvia, Enric Casagran i senyora, Enriqueta Zúñiga, Eugènia Vicedo, Ricard Roquer i família, Lluís Lobos Salinas, Laureà Gili, Josep Castellà Granja, Partit Nacionalista Basc, Delegación de Euzkadi, Joan i Josep Manresa i Jordà, Emakume Abertzale Batza, Carles Ribes, Pilar Puyol de Bonavia, N. N., Josep Aquiló i família, Conrad Sorolla, Alberto Bronfman, Francesc Nogués, Joan Oliver, Josep de Camino, Josep Vives, Marc Sans, Pere Pruna, David Firms, **Audició Per Catalunya**, "Club Deportivo Barcelona", "Noticiari Català", Manuel Fruns i senyora, Estanislau Torre de Mer, Vicens Noguera i família, Josep Diaz i família.

Guàrdies d'honor

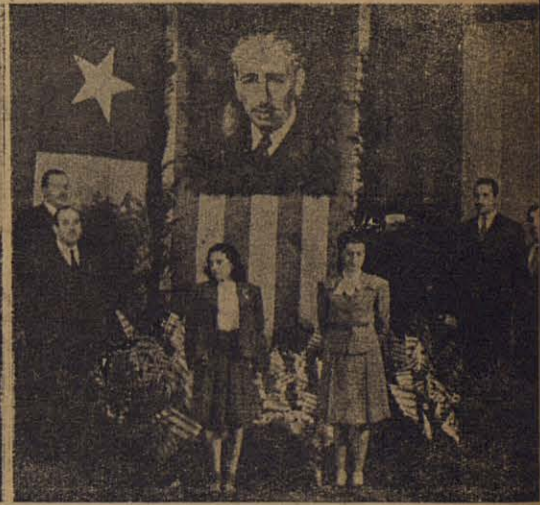
Com en anteriors ocasions, a partir de les tres de la tarda i fins a l'acabament del magnífic acte, s'anaren turnant, en guàrdia d'honor a l'entorn de l'efígie del nostre

Soldats de França

Nens catalans

Audició "Per Catalunya"

gran President, les representacions de totes les Entitats catalanes, de diverses nacionalitats peninsulars, de la premsa i la ràdio, personalitats xilenes, etc.

Els parlaments

Començaren amb unes paraules del senyor Muxí, secretari del Centre Català, el qual fou seguit pel diputat xilè senyor Hermes Ahumada, en representació oficial del Partit Radical.

A continuació, André Dussane, soldat voluntari de França, llegí un elogi de Lluís Companys.

El senyor Rodríguez, canceller de l'Ambaixada de l'Uruguay, es referí a l'exemple del gran immolat pels actuals opressors dels pobles hispànics.

El senador Pablo Neruda, el gran amic de la nostra causa, presentat amb tota justícia com a príncep de la poesia americana, tingué paraules brillants i eloqüents per a glossar la figura de Companys.

Fogós, entusiasta, el seguí el diputat Cèsar Godoy Urrutia, amb frases vibrants i valentes, de condemna contra els contemporitzadors, que tracten d'impedir la ruptura amb els feixistes espanyols.

Després, l'Orfeó Català, amb l'encert a què ens té acostumats, cantà la Canción Nacional, "Els Segadors", i "L'Emigrant".

I l'acte fou clos amb unes breus paraules, senzilles i sentides, del President del "Centre Català" senyor Pere Mir.

Adhesions rebudes

Les més importants foren les del senyor Arturo Ales-

sandri Palma, ex-President xilè, dels senadors de la República senyors Salvador Allende, Salvador Ocampo, Gabriel González Videla, Marmaduque Grove i Rudecindo Ortega, de l'Ambaixada d'Estats Units, de la de Mèxic, de la de Cuba, de la de França, de la Sra. Rosa Barros de Jacques, regidora de Providència, que tant va treballar per a aconseguir que un carrer d'aquella comuna porti el nom de Lluís Companys, i de nombrosos Diputats i personalitats de la política i la intel·lectualitat xilenes. S'hi adheriren també la Delegació del Govern d'Euscadi, el Centre Republicà Espanyol, Partit Socialista Obrer Espanyol, Partit Nacionalista Basc, Partit Comunista d'Espanya, Partit Galleguista, Unión Republicana, Unión General de Trabajadores, Partido Federal, Agrupación Democrática Vasca, Confederación Nacional del Trabajo i, no cal dir-ho, tots els partits i organitzacions catalanes amb representació a Xile.

El resultat econòmic

Segons ens comuniquen els organitzadors de l'acte, una vegada feta la liquidació de despeses, ha deixat un benefici net de més de catorze mil pesos que, segons acord previ a l'acte, han estat lliurats al Centre Català perquè els trameti a l'Honorable President de la Generalitat.

La quantitat obtinguda, modesta, naturalment, davant de les necessitats considerables de l'hora present, demostra, tanmateix, que l'acte fou plenament reeixit. N'estem satisfets, i estem segurs que n'estaran tots els que hi contribuïren, tots els que hi van assistir, i, en resum, tots els nostres compatriotes.

Mar i Cel

DIPÒSIT I VENDA DE
MARISC I PEIX FRESC

ESPECIALITAT
en LLAGOSTES

DEL MAR
A LA TAULA!

Mercat Model de Providència
LOCAL 23
TELÈFON 490031 • ANEXE 23

Publicitat

Bar Restaurant La Querencia

Agustinas 1034, 2.0 pis

Telèfon 64035

BANQUETS

SERVEI A LA CARTA

CUINA INTERNACIONAL

ACTUALMENT GRAN ESPECTACLE AMB
DIFERENTS ARTISTES I L'ORQUESTRA

"Brasil - Magari"

DESDE LE 9 P. M. FINS A LA MATINADA

NOTICIARI

Nous ministres de la República

Darrerament han estat designats ministres del govern que presideix el senyor Giral, els senyors Horacio M. Prieto i José Leiva, ambdós de la C. N. T.

El darrer, per haver sortit fa poc temps de la Península, en coneix perfectament l'esperit actual, sota l'opressió, i per això la seva gestió i la seva influència poden ésser beneficioses a l'organisme en el qual ha començat a col·laborar.

Homenatge al general Josep G. Artigas

El dia 12 d'aquest mes tingué lloc a la capital de l'Uruguay un gran acte d'homenatge a aquest fundador d'aquella nacionalitat, descendent de catalans de Mallorca, organitzat pel Cercle Democràtic Balear de Montevideo.

Distinció al Mestre Fabra

La Universitat de Tolosa ha discernit el títol de doctor "honoris causa" al més eminent dels filòlegs catalans, Mestre Pompeu Fabra.

Amb aquest acte la Universitat tolosenca ha honorat com es mereix l'il·lustre plasmador de l'idioma català actual, creditor per tants meritoris conceptes d'aqueixa alta distinció.

Assistiren a l'acte les autoritats acadèmiques, i el claustre de professors de la Universitat de Tolosa, com també l'arquebisbe d'aqueixa vila, i personalitats polítiques catalanes i franceses.

Els catalans de Tolosa organitzaren en honor del mestre Fabra diverses festes patriòtiques i tingué lloc també

una gran vetllada de germanor catalano-basca dedicada al filòleg català.

El mestre Pompeu Fabra ha rebut moltes felicitacions de catalans d'arreu del món. Li trametem, també, ben entusiasta, la nostra.

Una obra inèdita de Jaume Agudé i Miró

La "Col·lecció Catalònia" de Mèxic anuncia la pròxima aparició del volum titulat "Miquel Servet", original del malaguanyat patriota i ex-batlle de Barcelona Jaume Agudé i Miró.

Es, segons diuen els editors, l'estudi més documentat que fins ara s'ha fet del gran metge català del Renaixement, que morí a la foguera a la ciutat de Ginebra, immolat pel fanatisme calvinista.

El llibre, que anirà prologat pel Dr. Jaume Pi-Sunyer, aportarà, segurament, noves llums en el coneixement de la interessantíssima vida del descobridor de la circulació de la sang. Esperem amb interès la seva aparició, que constituirà, indubtablement, un nou guany per a la cultura catalana.

El sofriment dels herois

Per notícies que ens acaben d'arribar, sabem que són innombrables els combatents republicans que foren traslladats, durant l'ocupació germànica, des de França a Alemanya. La majoria de caps i oficials del nostre Exèrcit foren sacrificats pels bàrbars.

**Fàbrica de
MITGES
fines**

DE
**MANUEL FRUNS
I FILLS**

**CUEVAS 1274
CASILLA 4066
TELÈFON 50654**

SANTIAGO

CREADORS DE LES
FAMOSES MITGES

**"PARAMOUNT"
"NORMANDIE"
"MITZI"**

Publicitas

30 ANYS DE PRESTIGI

La Bahía

de Nofre, Vadell i Perez Ltda.

LA CASA DELS MARISCS

ESPECIALITAT EN PLATS A LA CATALANA

MONJITAS 846 TELEFS 32121-2-3

SANTIAGO

Publicitas

Liquida \$ 2.000.000 en mercaderies

Per canvi de gir i de raó social

VESTITS per a senyor, amb forro
de seda, gran moda \$ 850.—

AMERICANES esport des de . . . \$ 450.—

VESTITS de dol per a senyors . . \$ 1.500.—

PANTALONS, des de \$ 210.—

AMERICANA I PANTALON, per
a joves, des de \$ 550.—

AMERICANES BLANQUES \$ 250.—

LOZANO

San Antonio i Monjitas

LA CASA IBERA

DE MARTINEZ I CASASUS

SAN PABLO, 1802 — TELEFON, 61345

TOT EL QUE NECESSITI PEL SEU

AUTOMOBIL

FABRICA DE MIRALLS

DE FRANCESC CUCURELLA R.

TALLERS ESPECIALS PER A PLATEJAR,
BISELAR I GRAVAR

Especialitat en miralls de fantasia i venecians

Casa fundada el 1906 — Importació directa

ARGOMEDO, 369

TELEFON, 66601

ATENCIO

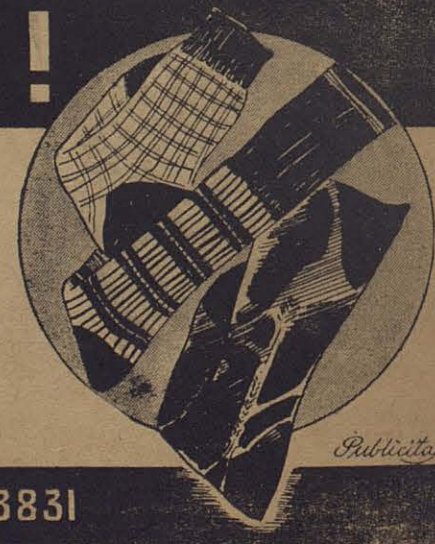
CAMISERIES !

PER A MITJONS, ESTADIO
PER A SOQUETS, OLIMPICO

Les millors qualitats • No destenyeixen
Colòrs sòlids

OLIVERI & MATHIESEN LTDA.
FABRICANTS

SAN ISIDRO 1525 TELEFON 53831

Publicitas

I tots els que retornen de Nazilàndia arriben en unes condicions tan terribles, que escriueixen: són víctimes de tota mena de malalties, de la misèria i de la fam. I el més dolorós és que els manquen els mitjans més indispensables per a tractar de refer-se: no hi han elements, medicaments, robes, aliments.

Per altra part, el pintor Pau Picasso donà compte a Mèxic de la trista situació en què es troba l'Hospital espanyol de Tolosa de Llenguadoc, en el qual es troben sotmesos a tractament molts antics combatents de la nostra guerra i de la lliurada, en el "maquis", al costat dels francesos de la resistència.

El famós pintor diu que la misèria és indescriptible, doncs els llits no tenen llençols ni matalassos, i s'han hagut de fer operacions disposant d'un litre d'alcohol per cada sis casos.

En aqueix hospital, que gairebé no té medicaments, han de ser atesos uns vint mil combatents republicans que lluitaren per la democràcia.

La conseqüència és indiscutible: ajut, ajut de tothom, al màxim, amb urgència.

Per als exiliats a França

Traduïm literalment, pel seu alt interès, una simpàtica notícia apareguda a "Lealtad" de Montevideo. Diu així:

"Meravellós ha estat l'espectacle que oferí la setmana passada Nova York, amb motiu de la recapta organitzada per tal d'ajudar amb robes i diners els milers d'espanyols refugiats a França.

Les populoses barriades d'Harlem, Bronx, Brooklyn, etc., on viuen i treballen la majoria dels espanyols, estaven

en plena festa. També hi estaven les vies cèntriques, des de la Cinquena Avinguda al bullici de Broadway. Milers de noies i nois lluïen braçalets amb els colors republicans espanyels, i invitaven els transeünts a deixar una ajuda per als ex-combatents peninsulars.

En llocs estratègics s'havien disposat plataformes amb bandes de música, desfilant davant dels micròfons nombrosos cantants i artistes de renom, a més d'oradors que invitaven a contribuir. Una nota espontània i simpàtica la donaren els estudiants de Columbia i Robard College, que organitzaren una comissió per tal de recaptar l'ajut dels professors i dels alumnes.

Dies abans, a l'acte celebrat en el Madison Square Garden, es recollí en mitja hora la suma de trenta cinc mil dòlars, que afegits als recaptats pels carrers de Nova York, ascendeixen a més de cent mil.

Josep Lhorente retorna a Santiago

El dia 7 d'aquest mes arribà a aquesta ciutat el senyor Josep Lhorente, fill del nostre bon amic i soci del Centre Català senyor Pere Lhorente.

Feia poc més de dos anys que havia partit cap a França — la terra dels seus pares — per tal de prendre part en la batalla gloriosa del seu alliberament. Anava acompanyat del seu germà Edmond, el qual donà la vida per la llibertat. Ell tingué la sort i la joia de poder veure vençuts els enemics.

El felicitem coralmment, i li desitgem una estada ben agradable en aquestes terres, que ben mereixuda la té.

"Per Catalunya!"

Han continuat, amb l'èxit consuetudinari, les audicions d'aquesta emissió radial. Durant el present mes, la part destinada a les efemèrides, ha estat dedicada a recordar el 6 d'octubre, la mort de Lluís Companys, Mallorca i el comte Jaume d'Urgell.

FAIXES
I
MODELADORS

Dovita
ALVAREZ

ESTADO 99 • TELEFON 68559
• SANTIAGO •

Publicity

Oriente
DE
PUBILL GERMANS
• PLACA BAQUEDANO
TELEFON 63767

RECEPCIONS, BANQUETS,
CASAMENTS, BATEIGS,
FESTES FAMILIARS, ETC.

Publicity

De retorn a la Pàtria

Després d'una llarga estada a Santiago, la senyora Josepa Llop, vídua de Bru, i la seva filla Montserrat Bru, ens han deixat.

Partiren, el dia 30 d'octubre, envers Buenos Aires, d'on seguiran cap a Barcelona.

Els acompanyen els nostres millors desigs i les nostres sinceres simpaties.

Fotos "DIANA"

BANQUETS,

RECEPCIONS,

MATRIMONIS

I TOTA MENA DE FESTES

ATENCIÓ IMMEDIATA

PREUS MODERATS

ARTURO PRAT, 82 interior

SANTIAGO

Nova doctora

A la senyoreta Joana Serradell, filla del nostre estimat amic Enric Serradell, li ha estat discernit el títol de doctora cirurgiana dentista, amb la nota màxima que es pot atorgar en la Facultat corresponent.

Rebi, les més entusiastes felicitacions.

"Molinos de Viento"

¿Quàntes vegades el linotipista s'ha menjat un paràgraf?
¿Quàntes n'ha estat culpats immerescudament? No seriem justos si ara li carreguéssim el mort sense motiu. Però, en realitat, se'ns va menjar un paràgraf. Hi féiem referència a la magnífica actuació de "tots" els que intervingueren en la representació memorable d'aqueixa opereta, i, d'una manera destacada, de la senyoreta J. Vernet.

CONTRA LA CASPA I LA CAIGUDA DEL CABELL

PILOLINA
de TORT GERMANS

AV. B. O'HIGGINS 1751 TELEFON 63054

DEMANEU-LA A TOTES LES FARMACIES DE XILE

Publicitat

A cadascú el que sigui seu. I, si bé comprenem que no hi hagué mala intenció, hem de rectificar la censura, per bé que involuntària, del linotipista.

Naixements

—El passat dia 15, el jove matrimoni Martí Fruns i Antònia Quintana, varen tenir el goig de ser pares d'un xamós nen, que es dirà Martí.

—El 31 d'octubre va nèixer una nena, filla dels nostres amics Enric Forés i Paulina Bilbeny, a la qual li serà posat el nom de Paulina.

Felicitem als afortunats matrimonis, i desitgem als nous plançons molts anys de vida, per a satisfacció dels seus pares i avis.

Malalts

—El nostre estimat amic, President de l' "Agrupació Democràtica Catalana", senyor Damià Balmes, està malalt.

El nostre amic i consoci senyor Salvador Roset ha estat operat a la Clínica del Salvador. La intervenció quirúrgica va transcórrer feliçment, i el nostre amic espera ser donat d'alta aviat.

Els desitgem un ràpid i total restabliment.

María Aguiló de Bronfman

ADVOCAT

— 23

Hores de consulta: de 11 a 1 i de 5 a 6

AGUSTINAS, 925 - OF. 523 TELEFON, 33951

Viatgers

Ha fixat la seva residència a Valparaiso el nostre amic i consoci Joan Baldric. No cal dir com desitgem, a ell i a la seva família, una bona estada al port veí.

Defunció

Ha deixat d'existir a la ciutat de San Antonio, el soci del Centre Català senyor Isidre Sánchez.

Rebin els seus familiars el nostre sentit condol.

PERRUQUERIA
I PERFUMERIA

Godoy

Importadors d'articles de perfumeria de les millors marques

SALO PER A SENYORS I SENYORES

MANICURA

PERMANENTS A L'OLI

PENTINATS

AHUMADA, 195

TELEFON, 85956

"El Negro y el Globo"

DE PEDRALS I CIA.
CASA FUNDADA L'ANY 1882

ROBA CONFECCIONADA DE TOTA MENA

SASTRERIA — CAMISERIA

Yungay, 2946 — Valparaiso — Telef. 2534

Tallers Electro Mecanics

DE VICENS PASCUAL I CIA.

10 de Julio, 1052 al 1056 — Telefon 74461

Servei elèctric d'automòbils atès per un expert tècnic català. — Especialitat en cotxes europeus, dinamos, clàxons i tota mena de recanvis.

TECHO ACANALADO

VENCEDOR

(M. R. Año 1935)

FONTOVA y FONT LIDA

Fabricantes

Calle Los Minerales 137 (ex-Costa) — Negrete

Correo 17 — Teléfono 60141

CONCHALI

Fàbrica de Mobles Colonials

Lord Cochrane, 565

Telefon 66567

JOAN GRAMUNT MIR

MIDES ACURADES

COLL Y Cia. Ltda.

CONFECCIONS

EXCLUSIVES

SASTRERIA

Moneda, 926

Telefon, 65392

SANTIAGO

FABRICA DE TEIXITS DE PUNT

CHILOE, 1296

TELEFON, 52626

LA FLOR DE AMERICA

DE JOAN PERIS

ESPECIALITAT EN ARTICLES D'ESPORT

VENDES AL MAJOR I DETALL

**ELS
VINS**

Horera

**SON ELS
PREFERITS**

Publicitar

VICUÑA MACKENNA 1216
TELEFON 50701